ԺԶ.՜ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4202 · 1899 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21/2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1900 · ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ · 1 ՌԱՄԱԶԱՆ 1317 · ԺԶ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4202

درعلیه ده غلطه ده (آره ولك) غزته سی اداره خانه سنه
ՊՈԼԻՍ, Ղալաթիա, Նորատունկեան խան

Les annonces sont reçues
à la Direction du Journal "AREVELK"
Galata, CONSTANTINOPLE.

Նամակ կամ որ եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

20 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ եւ գաւառներու համար	տարեկան.	140 Ղրշ
» » »	վեցամսեայ.	70 »
» » »	եռամսեայ.	40 »
Օտար երկիրներու համար	տարեկան.	40 Ֆրք
» » »	վեցամսեայ.	20 »

Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի, 115 դրուշի փուլը 100 դրուշի հաշուով:

Տեղական թղթատարի ծախքը բաժանորդներուն կը վերաբերի:

Ծանուցմանց համար պէտք է դիմել ուղղակի խմբագրատուն:

20 ՓԱՐԱ

ՃԿՆԱՎԱՃԱՌԸ

Ժողովրդական բարքէ առնուած նորավէպի մը ինչ աղուոր պիտի յարմարէր այս վերնագիրը զոր խմբագրականի մը գլուխը զետեղելու կը վարանիմ գրեթէ։ Եւ սակայն կը մտածեմ թէ, այն վայրկեանէն որ «ճկնավաճառը» ժողովի մը օրակարգը կ'անցնի ու ազգ. լուրերու շարքին մէջ իր տեղը կ'ունենայ,—թէեւ իրեն աննպաստ տեսակէտներով,—ինչո՞ւ յօդուածի մը նիւթ ըլլալու իրաւունքէն զրկուի։

Գուշակեցէք անշուշտ որ խօսքս այն խեղճ մարդուն վրայ է զոր կ'ուզեն հեռացնել Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին դրկիցութենէն, որովհետեւ իր խանութին առջեւ ցուցադրած ձուկի դէզերը անհանգիստ կ'ընեն եղեր ժամ գացող բարեպաշտ Բերացիները, գեղեցիկ սեռը մանաւանդ։

Իր դատին պաշտպանութիւնը չէ զոր կը ստանձնեմ այս տողերով. Նախ անոր համար որ շատ ճղճիմ խնդիր մըն է, և անով զբաղիլը գրեթէ գայթղակական տպաւորութիւն մը առաջ պիտի բերէր մեր ազնուապետական ձգտումներուն մէջտեղ. և յետոյ, պատճառ մը չկայ նեղացնելու Բերայի Կալւածոց Հոգաբարձութեան յարգելի անդամները սանկ ոչինչ բանի մը համար, երբ այնքան լաւ մատակարարութեամբ մը ամէնուս շնորհակալիքը ու համակրանքը կը վայելեն։ Իրենք եթէ պատշաճ դատեցին ակնարկուած տեղափոխութիւնը,—որ գուցէ կատարուած իսկ ըլլայ այս վայրկեանիս,—անշուշտ թաղեցիներու տրտունջներուն ու գանգատներուն վերջ մը տալու համար էր։ Այդ պարագան է ահա,—տրտունջներու և գանգատներու շարժառիթ եղող մտածումին տեսակէտը,—որուն առջեւ կ'արժէ կանգ առնել պահ մը։ Իրա՞ւ, այդքա՞ն զզուելի բան է ձկնավաճառութիւնը որմէ կը խորշին աղօթելու գացող մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները։ Կրօնաւոր մը, սանկ առիթի մը մէջ, պիտի փութար յիշեցնել թէ Քրիստոսի աշակերտներն ալ ձկնորսներ էին. և ձկնորսին ու ձկնավաճառին միջեւ տարբերութիւնը աննշան է, գիտենք։ Բայց նոյն իսկ աշխարհիկ հայեցքով ինչո՞ւ այնքան արհամարհել մարդ մը,—ձկնորս ըլլայ, պտղավաճառ կամ բանուոր,—որուն «ապա»յէ բաճկոնակին տակ ծածկուող կուրծքը նոյնքան մաքառումներ ունեցած է կեանքի պայքարին մէջ, իր զաւկըներուն հացը ճարելու համար, որքան ողորկ ու փայլուն «բլանթրօն» շապիկի մը տակ ծածկուող կուրծքեր։ Ճիշդ է որ շրջազգեստ մը ամբողջ կրնայ անգործածելի դառնալ, եթէ անոր քղանցքը, փոքրիկ մէկ ծայրը, հպում մը ունենայ ձուկի դէզերուն կամ զանոնք պարունակող կլոր տաշտին, թէեւ նազելաշուք տիկինները քիչ մը հեռուէն քալելով, կ'ազատին այդ «անպատեհութենէն», ու ա՛լ պատճառ մը չեն ունենար սրտմտելու։ Լաւագոյն էր, կը մտածենք ընդհանրապէս, որ ծաղկեվաճառ մը հաստատուած ըլլար այդ ձկնավաճառին տեղ և փոխանակ ընտանիքի հայրերու որոնք տոպրակը ձեռքերնին կ'երթան սակարկել, նշանուածներ, սիրակցորդ ամոլներ մտնէին հոն՝ կամելիա մը կամ մանուշակի փունջ մը գնելու։ Որովհետեւ ամէ՛նքս ալ, արտաքին տեսքի, արտաքին մաքրութեան, աչքի հրապոյրին յարած ենք. փոյթերնիս չէ թէ ինչ ատրճան երկիւղածօրէն ու մտամփոփ կը կենանք տաճարին մէջ, կամ թէ ժամէն ելլելնուս՝ նոյն իսկ Խըլթման իրիկունները, բաթիսըրին կամ գարեջրատունը կ'առնենք շունչերնիս. ատոնք չեն զգացներ մեզի թէ որքա՛ն հեռացած ենք աւանդական բարեպաշտիկ սովորութիւններէն. աղջիկներ կան որոնք ժպտուն դէմքեր ու պչրող ձեւեր կ'առնեն, կիներ որոնք բամբասանքի նիւթ կը գտնեն ժամերգութեանց ատեն. ու երիտասարդներ որո՛նք քարոզը աւարտելուն պէս բակը կ'ելլեն սիկառ մը ծխելու. այս ամէնը շատ բնական, շատ պարզ կ'երեւան մեզի. և երբ փողոցին մէջ ձկնավաճառի մը մօտէն անցնելու հարկին մէջ գտնուինք, դէմքերնիս կը թթուեցնենք։

Եւ այս հակասական ընթացքը ու այս արտաքին մաքրասիրութիւնը եկեղեցիին մէջն ու շուրջը միայն չեն սահմանափակուիր. մեր հանրային բարքերու շատ մը կողմերը անոր տխուր դրոշմը կը կրեն զոր մատնանիշ ընել փորձել իսկ մեղք պիտի համարուէր։ Եկեղեցականութեան մէջ, ուսուցչութեան մէջ, կիներուն մէջ, գրողներուն ու խօսողներուն մէջ, ընկերային ամէն դասակարգերուն մէջ միշտ «ձկնավաճառը» կայ,—պարզը ու խոնարհը—որ կ'արհամարհուի, և փայլողները, սնափառները՝ երկուսեան՝ որո՞նք կը ստեղծեն այդ արհամարհանքի շարժումը։ Ա՜հ, եթէ այդ տիպարներուն ու էրերուն ներքին կողմը պրպտուէր անգամ մը...։

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔԷՆ ՉՇԵՂԻՆՔ

Արեւելքի 4192 թիւին մէջ սոյն վերնագրին տակ մեր հրատարակած առաջին յօդուածով պարզած էինք մեր տեսութիւնները Միւսի լքուած հայերուն ի նպաստ, պատասխանելով Թափփիւռ Նորէրու անհարկի յարձակումներուն։ Կը սպասէինք որ մեր ընդդիմախօսը՝ խնդիրին բնոյթը ըմբռնելով՝ չշեղէր սկզբունքէն, և պատասխանէր մեզի պարկեշտ մարդու մը անհրաժեշտ համոզումով ու ըմբռնումովը։ Մեր այս սպասումը ինքնին իրեն պատիւ մը եղած կրնար նկատուիլ։ Թափփիւռ Նորէրու գրողը, սակայն, չարդարացուց մեր սպասումը. ընդհակառակը գործնականին մէջ մեզ մեղադրեց ա՛յդչափ պատիւ իրեն ընծայած ըլլալնուս համար։ Ու եթէ երբեք այս անգամ ալ ինքը մեզ կը ստիպէ հրապարակ իջնել, անշուշտ չի սպասեր որ իրեն պէս՝ ինչպէս ըրած էր այս շարժուան նօթերուն մէջ, մենք ալ սկզբունքը զոհենք անհատականութեան,—խնդիր մը որուն մէջ թերեւս աւելի լաւ պիտի ըլլար շատերը ստիպել, որ բուերու աչքը ունենան ցերեկ ատեն, որովհետեւ անհատական հաշիւներ կրնային շատ հեշտ կերպով մեզի հասցնել մինչեւ այն դուռը, ուրկէ սպրդած ու դուրս ելած է Թափփիւռ Նորէրու ստորագրողը։ Բայց մենք անձի հետ խնդիր չունինք բնաւ, ու եթէ երբեք նախորդ յօդուածով չեղտեցինք անոր պահուըտած հեք, «որ ամբողջ զլացումներու և անկումներու շարք մը կը կազմէ...» եւն. ըսելով, ասիկա միայն անոր համար էր, որ հոն պարզապէս սկզբունքը սերտ կապ ունէր անոր անհատականութեան հետ, ինչպէս մորթը իր մարմինին հետ։ Հետեւաբար մեր գրչին տակ մէտս պիտի գտնեն անհատականութեան ա՛յն կողմերը միայն, որոնք սրուած սկզբունքին կապուած են։ Ասկէ աւելին Թափփիւռ Նորէրու հեղինակը միայն կրնայ ստանձնել։

Մեր հրապարակային վիճաբանութեան նիւթ եղած էր՝ Մշեցիներու խնդրէն ծագած ամուսնալուծութեան մը, կամ աւելի ճիշդը՝ կրկնամուսնութեան հարցը։ Թափփիւռ Նորէրու ստորագրողը իր առաջին յօդուածով կրկնամուսնութեան պէտքը «աշխարհիկ մտքի թիւրիմացութիւն» կը նկատէր, ու երկրորդին մէջ ալ յայտնի հակառակորդ մը կը ներկայանար կրկնամուսնութեան սկզբունքին, ի միջի այլոց գրելով, թէ «մեր ժողովուրդը բնաւ չպիտի պաշտպանէ կրկնամուսնութեան գաղափարին», և թէ «ամուսնալուծում պնդողները պէտք է ունեցած ըլլան ի հարկէ քանի մը արտակեդրոն գաղափարներ»։ Եթէ երբեք ա՛յսքան բացայայտ եղած չըլլային Թափփիւռ Նորէրուն խօսքերը, թերեւս մենք դժուարութիւններ կրէինք՝ գէթ պահ մը, կամ ստիպուէինք երկար թարթափումներու մատնել ինքզինքնիս, ի հարկին յայտնի ապացոյցներով հաստատելու իր «գաղափարներու փոփոխականութեան» հանգամանքը։ Շնորհակալութիւն իրեն, որ կը հաճի մեր այդ արդար ստգտանքը իր երեսին նետելէն օր մը վերջ վերոյիշեալ տողերը գրելու, կարծես դիւրացնելու համար մեր այսօրուան գործը։

Տեսնենք թէ ինչպէս։

Թուէս գրեթէ երեք տարիներ առաջ Թափփիւռ Նորէրու գրողը օրաթերթ Մասիսի մէջ (1897) բոլորովին տարբեր մէկը կը ներկայացնէր ինքզինքը նոյն այս կրկնամուսնութեան սկզբունքին առթիւ։ Իր Ամուսնական տռամ մը յօդուածով (97ի Մասիս, թիւ 276) ամուսնական զոյգի մը դժբախտութիւնը նկարագրած ատեն, իր յօդուածը սապէս կը վերջացնէր. «Անյարմար դարձած ամուսնական կեանք մը ինչպէ՞ս պէտք է շարունակուի. ինչ կ'ընեն մեր եկեղեցականներ. նիւթական պակասութիւն մը, խառնուածքի անդիմադրելի տարբերութիւն մը ենթադրենք թէ ամուսնութիւնը թունաւոր և կենակցութիւնը ըլլայ անտանելի և դժոխային. մեր եկեղեցական իշխանութիւնը ինչ որոշում կուտայ այս պարագային մէջ»։ Ու ինքը առանց սպասելու որ եկեղեցական իշխանութիւնը այդօրինակ խնդրով մը զբաղի, յառաջ կը տանի իր թէզը, ու այսօրուան իր դաւանանքին antithèseը կազմելով իր «Ամուսնութիւնը» յօդուածով (Մասիս 1897 թիւ 303, 304) կ'ընդունի, թէ «ընտանիքները արտաքին աշխարհին համար կը կազմուին, և երբ անոնց կազմութիւնը սխալ է կամ տկար, ընկերութեան վարիչները պարտաւոր են դադրեցնել պահ մը մեքենականութեան շարժումը»։ Հոն ինքը կը շեշտէ ընտանեկան անհրաժեշտ օրէնքի մը, կրկնամուսնութեան օրէնքին պէտքը, յայտարարելով թէ «ապահարզանը կամ ամուսնալուծումը ընդունող բոլոր քաղաքակիրթ երկիրները յայտնի ապացոյց են մեր մէջ սա ճշմարտութեան, թէ բարոյականը բնաւ չի վնասուիր ամուսնալուծումով. ընդհակառակը, ուր որ մտած է այն, գեղեցիկ արդիւնքներ յառաջ բերած է։ Եթէ սէրը կը պակսի, ամուսնական կեանքը դժոխք մըն է, կ'ուզէ՞ք որ այդ խանձողները միշտ վառ ըլլան. Մի՛ առարկէք թէ ամուսնալուծումը սէրը կը պակսեցնէ և նոր ու պիղծ սէրերու ախորժակ կը
եւ նոր ու պիղծ սէրերու ախորժակ կը բանայ։ Ոչ բնաւ. . Մի առարկէք, թէ ամուսնալուծումը պիտի ճաշցնէ զայն պահանջողներուն թիւը. ընդունէ՛ զայն նան. . . Երբ ամուսնական կեանք մը բարիք ըլլալու տեղ չարիք մը կ'ըլլայ, ինչո՞ւ երկարել այդ գոյութիւնը, չկտրե՞ք զայն ընկերութեան սիրոյն համար։ Ամուսնալուծումի երկիրները շատ գոհ են իրենց կարգադրութիւններէն։ Մենք ինչո՞ւ դանդաղինք ընդունելու այդ կարգադրութիւնը, ի՞նչ պատճառ ունինք. կը վախնա՞ք որ կրօնական ազգ մը ըլլալէ կը դադրի՞նք. կը կասկածի՞ք թէ այդ սիրուն ցեղոսը կը կորսնցնէ՞նք, տեսակ մը dilettantisme է այդ եւ խղճամտութիւն, (Մասիս, թիւ 104)։

Երբ Թափփիւռ Նորէրու հեղինակին այս տողերը կը կարդանք ու կը բաղդատենք իր նոր «դաւանափոխութեանը» հետ, ի՛նչ գաղափար կրնանք կազմել անոր հոգեկան վիճակին ու նկարագրին վրայ. ա՛յսքան մօտ ժամանակի մը մէջ, միեւնոյն անձէ բղխած գաղափարի և համոզման ա՛յսքան ծայրայեղ հակոտնէութիւն . . .։

Եւ որպէս զի մեր նախորդ յօդուածին արդարութիւնը անգամ մըն ալ շեշտուած ըլլայ, ու ցոյց տուած ըլլանք՝ նորէն՝ Թափփիւռ Նորէրու հեղինակին յատկանշական idiotismeը, մեր ընթերցողներուն ուշադրութեանը և խորհրդածութեանը կը ներկայացնենք արտայայտուած սկզբունքին սա անհեթեթ կողմերը։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը ամուսնալուծութեան ի նպաստ մեր գրածներուն վրայ խօսելով կ'ըսէ թէ «անպատուութիւն կը բերէ հանրային բարոյականին». մինչ ինքը իր երեք տարի առաջ ունեցած դաւանութեամբ կը պնդէր թէ «բարոյականը բնաւ չի վնասուիր ամուսնալուծումով»։ Արդեօք իրե՞րն են փոխուած հիմա թէ դիմակները։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը ամուսնալուծութեան մասին խօսելով, անոր սկզբունքը անժամանակ և աւելորդ կը հռչակէ. մինչ ինքը երեք տարի առաջ իբր հասունցած խնդիր մը կը պաշտպանէր զայն. արդեօք երեք տարին սխա՞լ թաւալեցաւ մեր վրայէն։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը կ'ուզէ պաշտպանել թէ մենք իբր կրօնական ազգ կրնանք շատ դժուարութիւններու հանդիպիլ կրկնամուսնութեան դրութիւնը ընդունելով.—«Կը վախնանք որ կրօնական ազգ մը ըլլալէ կը դադրի՞նք. խղճամտութիւն, dilettantisme չէ՞»։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը «Բան ծերոց հաստատեալ է»ով կը մակագրէ իր վերջին յօդուածը, մինչ ինքը՝ երեք տարիէ ի վեր իր բոլոր գրածներով Դպրեվանքի վարդապետներուն երիտասարդ հասակին մէջ հմտութեան եւ զարգացումի փորձառութիւնը մատնանիշ կ'ընէր։ Թղթատեցէք օրաթերթ Մասիսները և ուրիշ լրագիրներ։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը Բիւրակնի մէջ հրատարակած ռամկական երգերու ուսումնասիրութեանցը մէջ ունայն մեկնութիւններ կ'ուզէ տեսնել. չպիտի մեղադրէինք զինքը եթէ ինք հոգեբանութիւն չդասախօսէր ու բանասէրի հովեր չառնէր իր վրան։

Թափփիւռ Նորէրու գրողը փսոսկրային ախտ կ'որակէ մեր հիւանդութիւնը, որ իսկապէս ուրիշ բան չէր եթէ ոչ hypertrophie des amygdales և déviation de la cloison nazale։ Տգիտութենէ մը աւելի չարամտութիւն չէ՞ք տեսներ սոյն խեղաթիւրումին մէջ։

Թափփիւռ Նորէրու հեղինակը երբ դատապարտելի կը մատնանշէ մեր «Կրօնքի հիւծախտը» յօդուածները, ու քիչ մը վերջ քահանայական կարգին լքումը ցոյց տալով, գայթակղութիւն կը բացագանչէ. մեզի ձայնակցութիւն մը չէ՞ արդեօք ասիկա։

Այս բաղդատական ցուցումներէն ապահով դուրս ելլելու համար երկար մտածումներու պէտք չկայ բնաւ։ Թափփիւռ Նորէրու գրողը՝ իր խառնուածքային տարօրութիւնով, սոյն խնդրին առթիւ եւս պատիպատ անկումներու մէջ՝ նիւթէն շեղած բոլորովին, կ'ուզէ ինքզինքը արդարացնել ճիշդ այն տղոց պէս, որոնք իրենց յանցանքը կ'ուզեն արդարացնել ուրիշներու վրայ երեւակայուած թերութիւններով (°°)։ Սակայն ինքը աւելի աւելի՛ն ալ կ'ընէ, պահուըտելով, վարագուրելով, դիմայեղելով, փուլեր փոխելով, և իր ընթերցողներն ալ իր հետ դէպ ի մոլորին խարխափում առաջնորդելով։ Իր տկար ու անձնական փաստերու յառաջբերութիւններէն ինքն ալ շուարած՝ ծովը ինկող ու լողալ չգիտցող մարդոց ողորմուկ ձայնով կոչում կ'ընէ Կրօն. Ժողովին, անոր առժամեայ ներկայացուցիչները շոյելով, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ վերջ տան այս խնդրին, պաշտօնական Յայտարարութիւնով մը։ Կրօն. Ժողովը, սակայն, բնաւ չպիտի փորձէ իջնել հոն, ուր անդրուվարի սայլը կը ճռնչէ...։

Այս հակասական մոլորութիւններուն մէջ — որոնց ցանկը կրնայինք երկարել, բայց մեր առաջադրած նիւթէն չշեղելու սկզբունքով, վանց ըրինք — ուր Թափփիւռ Նորէրու գրողին անհատական գոյնը ա՛յնքան կ'անճանաչի, ալ հիմա՝ միայն կ'ըմբռնենք թէ ինչո՞ւ մեր գրութեան ոճը, իբր կրօնս, յաւակնոտ, արհամարհոտ կը դիտուի։ Կ'երեւայ թէ ճշմարտութեան իր վրայ թողած ընկճումը սաստկած է զինքը։ Ուշադիր ընթերցողի մը համար շատ շուտով երեւան պիտի գայ՝ մեր ու իր գրածներուն բաղդատութենէն, թէ ո՞ւր գոյութիւն ունին այդ բառերու կիրարկութիւնը, անտրամաբան վճիռներու կուտակութիւնը և անմէջ ու ուռուցիկ բացատրութիւններու կանչը։ Մենք սիրած ենք միշտ ճշմարտութիւնն ու սկզբունքը, գիտնալով առանց զոհել անհատական ամէն նկատումներ։ Իր խղճին տէր վայրկեաններուն ասոր վկայած է նաեւ Թափփիւռ Նորէրու ստորագրողը։ — Ալ հիմա կարգը մեզի եկաւ ըսելու թէ Թափփիւռ Նորէրու գրողը երբ մէկ կողմէ կը ջանայ իրեն աչքին ցոյց տրուած անհաւատ ճշմարտութիւնը՝ իր իսկական պատկերը՝ վարագուրել սխրատախօսութիւններու և կանչուըռտուքի վայնասունով, միւս կողմէ ինքն ալ կը զգայ, թէ այդ վարագուրումը իր վրայ կ'արտատպէ Դիոգինեան վերարկուին ծակոտիքը, զորս կը ջանայ remplissageով կարկտել առանց կարեւորութիւն տալու սկզբունքի ու համոզման խեղաթիւրումին։ Թող վստահ ըլլայ ինքը, մենք բնաւ չպիտի ուզենք այդ ծակոտիքէն վերարկուին հանրութեան ցուցադրել. մեր ընթերցողները ա՛յնքան սրատես են ու ողջամիտ, որ նմաններով կը բաւականանան, զգալու համար ճիւրն ու աճիւսը այդ Թափփիւռ Նորէրուն մէջ, որ յծորդուած է Անդրուվարին։ Այս ստորագրութենէն աւելի յարմար անուն մը չը պիտի կրնայինք կերտել իրեն համար։

ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Պ. ՀԱՆՐԻ ԼԱՎՏԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Դեկտ. 16/28ին, Ֆրանսական Ակադեմիան պաշտօնապէս կատարեց ծանօթ թատերագիր հեղինակ Պ. Հանրի Լավտանի ընդունելութիւնը, զոր Ակադեմիոյ անդամ ընտրուած էր Ֆրանսայի մէկ ուրիշ նշանաւոր թատերագրին՝ Պ. Հանրի Մէյլաքի տեղ։ Ինչպէս յայտնի է, այս տեսակ պարագայի մէջ նորընտիր ակադեմականը պարտաւոր է բանախօսութեան մը մէջ ամփոփել կեանքն ու գործունէու-

---

ՕՏԱՐ ԵԶԵՐ (3)

ԺԷՐՄԻՆԻ ԼԱՍԷՐԹԷՕ

Քահանային որ անոնց կը սպասէ, զանոնք կը խնդրէ և կը ժողվէ, եկեղեցական մարդուն որ աշխարհիկ մարդ մըն է, մեծաւոր մը, բարեկիրթ, գիտուն մարդ մը, որ լաւ կը խօսի, միշտ հեզահամբոյր է, դիւրամատչելի, համբերող, մտադիր և որ կարծես թէ ամենախոնարհ հոգւոյն անգամ, ամէնէն գէշ հագուած ապաշխարող կնոջ անգամ վերաբերող ոչ մէկ բան չանարգեր։ Մինակ քահանան է ունկնդիր գդակաւոր կնոջ։ Մինակ ան կը տագնապի անոր գաղտնի տառապանքներուն համար, զայն վրդովող, զայն յուզող բանին համար, այն ամէն բանի համար որ, յեղակարծ, սպասուհիի մը, ինչպէս նաեւ իր տիրուհիին հոգւոյն մէջ կը շնչէ լալու բաղձանք մը կամ փոթորկալից թանձրութիւններ։ Ա՛ն միայն կը հրաւիրէ անոր սրտազեղումները, կը կորզէ, կը լսէ անկէ ինչ որ ամէն օրուան հեգնութիւնը յետս մղած, վանած, վանդած էր անոր սրտին ալքերուն մէջ, կը հոգայ անոր բարոյական առողջութիւնը. ա՛ն միայն վեր կը բարձրացնէ զայն իր նիւթական կեանքէն, ա՛ն միայն կը յուզէ զայն խանդաղատանքի, ողորմասիրութեան, յուսոյ բառերով,—երկնային բառեր այնպէս որպէս երբեք չէ լսած իր ընտանիքէն մարդոց և իր դասակարգի արուներուն բերնէն։

Երբ Օր. տը Վէքրանտէյլի քով մտաւ, Ժէրմինի խորին ջերմեռանդութեան մէջ ինկաւ ու այլ եւս եկեղեցիէն զատ ուրիշ բան չսիրեց։ Քիչ քիչ անձնատուր եղաւ խոստովանութեան այդ անուշութեանը, քահանայի այդ անշտապ, համաչափ, խաղաղ ու դաշն ձայնին, որ ստուերին մէջէն կու գար այդ խորհրդակցութեանց որ փայփայող խօսքերու շօշափումի մը կը նմանէին, և որմէ դուրս կ'ելլէր ղովացած, թեթեւցած, ազատած, երջանիկ, իր էութեան՝ բոլոր գողտր, վշտակիր ու ճնշուած կողմերը դրուած վիրադարմանի մը խտղանքով ու փափկամբ։

Հոն միայն կը բացուէր ու կրնար բացուիլ։ Իր տիրուհին տեսակ մը առնական խստութիւն ունէր, որ սրտազեղումը կը մերժէր։ Բացադարձութեանց և պարբերութեանց բրտութիւններ ունէր, որոնք յետս կը մղէին ինչ որ Ժէրմինի պիտի ուզէր անոր հաղորդել։ Իր բնոյթին մէջ կար ողնդժնեայ ապառում ըլլալ ամէն այն երեւակայականներու նկատմամբ որ ցաւէ մը կամ վիշտէ մը չէին ծագեր։ Անոր առնական բարեսրտութիւնը գթառատ չէր երեւակայութեան անհանգստութիւններուն համար, այն չարչարանքներուն համար զորս մտածումը իրեն կը ստեղծէ, այն նեղութիւններուն համար որ կնոջ ջիղերէն կը ծագին և անոր յօրինուածքին խանգարումներէն։ Շատ անգամ Ժէրմինի անզգայ կը գտնէր զայն. բայց պառաւին սիրտը իր ժամանակը և իր գոյութիւնը միայն խոստացուցած էին։ Սրտին կեղեւը մարմինին պէս կարծր էր։ Որովհետեւ երբեք չէր գանգատեր, իր շուրջը գանգատներ լսել չէր սիրեր։ Եւ իր չթափած արցունքներուն իրաւամբ՝ կ'ատէր տարեց մարդոց թափած մանկական արցունքները։

Քիչ ատենէն խոստովանոցը Ժէրմինի մտածման համար իբրեւ պաշտելի և նուիրական ժամադրավայր մը եղաւ։ Անո՛ր եղաւ ամէն օր իր առաջին գաղափարը, իր վերջին աղօթքը։ Ցերեկը, կը ծնրադրէր հոն իբրեւ յանրջի. և աշխատելու միջոցին աչքին առջեւը կու գար ան ոսկեզիծ զարդարուած իր կողնեփայտովը, թեւաւոր հրեշտակով մը վերի կողմը զարդարուած իր եռանկիւն ճակատովը, անշարժ խորշխորշանքներով իր կանանչ վարագոյրովը, իր երկու կողմերուն ստուերամած խորհրդաւորութեամբը։ Իրեն ա՛յնպէս կը թուէր թէ հիմայ իր բովանդակ կեանքը անոր կը յանգէր, և թէ իր բոլոր ժամերը դէպ ի այն կը ձգտէին։ Ամբողջ եօթնեակը կ'ապրէր բաղձացուած, խոստացուած, հրաւիրուած այդ օրուան հասնելու համար։ Հինգշաբթիէն սկսեալ անհամբերութիւններ կը սկսէր զգալ հեշտալի սրտնեղութեան մը յաճախութեանը մէջ, կը զգար գոգցես նիւթական մերձեցումը գերերջանիկ շաբաթ երեկոյին. և երբ շաբաթ օրը կու գար, սպասը արտորնօք լմնցնելէ, օրիորդին ճաշը փութանակի տալէ վերջը կը փախչէր, կը վազէր Նօթր-Տամ տը Լօռէթ եկեղեցին։ Մատները օրհնուած ջուրին մէջ թաթաւելէն, ծնրադրութիւն մը ընելէն վերջը, աթոռներու շարքերուն մէջէն կ'անցնէր, սալաքարերուն վրայէն, գորգի մը վրայէն սահող անցնող կատուի մը պէս։ Վայրահակ, գրեթէ գետնասող, աննշմարելի կը յառաջանար, եկեղեցւոյ թեւերուն ստուերին մէջէն, մինչեւ խորհրդաւոր և քողածածուկ խոստովանոցը զոր կը ճանչնար և որուն քով իր կարգին կը սպասէր, սպասելու սրտայուզութեան մէջ խելամոլորած։

Զինքը խոստովանցնող երիտասարդ քահանան կամարարութեամբ կ'ընդունէր անոր յաճախադէպ խոստովանութիւնները։ Ոչ ժամանակ կը խնայէր անկէ, ոչ ողորմասիրութիւն, ոչ ուշադրութիւն։ Կը թողուր որ երկար բարակ խօսի, երկար բարակ պատմէ իրեն բոլոր իր մանր մունր գործերը։ Տագնապեալ հոգւոյ անոր շաղակրատութեանցը ներողամիտ կ'ըլլար և թոյլ կու տար որ դուրս թափէ իր ամենամանր դառնութիւնները։ Կ'ընդունէր անոր մտայուզութեանց, անոր բաղձանքներուն, անոր վրդովմանց խոստովանութիւնը. ոչինչ կը մերժէր և կ'արհամարհէր աղախինի մը այդ վստահութիւնը, որ կը խօսէր իրեն իր էութեան բոլոր փափուկ ու գաղտնածածուկ բաներուն վրայ՝ ինչպէս որ պիտի խօսէինք մօր մը կամ բժշկի մը։

Այդ քահանան երիտասարդ էր, բարեսիրտ էր։ Աշխարհի կեանքովը ապրած էր։ Մեծ վիշտ մը ձգած էր զինքը կաբեվէր այդ պատմուճանին մէջ յորում իր սրտին սուգը կը կրէր։ Մարդէն բան մը մնացած էր իր խորը, և տրտմագին գթութեամբ մը մտիկ կ'ընէր աղախինի այդ հեք սիրտը։ Կը հասկնար թէ Ժէրմինի պէտք ունէր իրեն, թէ ինքը զայն կը զօրացնէր, կ'ամրապնդէր, թէ զայն ինքնիրմէ կ'ազատէր և իր բնութեան փորձութիւններէն կը զերծուցանէր։ Մելամաղձոտ համակրութիւն մը կը զգար իր մէջ համակ աղապատանքէ յեղեղուած այդ հոգւոյն համար։ Իր անցեալին փորձառութեամբը լուսաւորուած, կը զարմանար, կը սարսափէր երբեմն այն նշոյլներէն որ անկէ կը բխէին, այն բոցէն որ աղօթքի մը սիրահոր պայքին միջոցին՝ անոր աչքերուն մէջ կը շողար, ու այն վիհէն ուր տարահոս կը սահէին անոր խոստովանութիւնները։

Կրօնքի այս տենդը տեւեց քանի մը տարի, որոնց միջոցին Ժէրմինի ապրեցաւ ամփոփ, հանդարտ, լուռ, զերկրաճաճանճ, համակ առ Աստուած. գոնէ ինք այնպէս կը կարծէր։ Քահանան ուրիշ խոստովանահոր մը ղրկեց զայն։ Ժէրմինի մէկ երկու անգամ գնաց խոստովանեցաւ այդ միւս քահանային. յետոյ ալ չգնաց. երթալ ալ այլ եւս մտքէն չանցաւ, և իր բովանդակ կրօնասիրութենէն ուրիշ բան չմնաց իր մտածմանը մէջ՝ բայց միայն տեսակ մը հեռաւոր անուշութիւն և իբրեւ իմն մարած խունկի հոտի մը անմահութիւնը։

Այս վիճակին մէջ էր երբ օրիորդը հիւանդացած էր։ Անոր հիւանդութեան բոլոր միջոցին, չուզելով անոր քովէն զատուիլ, Ժէրմինէ պատարագի չգնաց։ Ու առաջին կիրակին երբ օրիորդը բոլորովին աղէկնալով, այլ եւս պէտք չունեցաւ անոր խնամքներուն, զարմացաւ մնաց տեսնելով որ իր «ջերմեռանդ» սպասուհին տունը կեցաւ և չվազեց եկեղեցի։

—Ինծի նայէ, ըսաւ, հիմայ ալ չես երթար կոր երէցներուդ։ Ի՞նչ ըրին քեզի։ Հէ՞։

—Ոչինչ, ըսաւ Ժէրմինի։

(Շարունակելի)

թիւնը այն ակադեմականին՝ որուն աթոռը պիտի բազմի։ Նաեւ այդ առթիւ Ակադեմիոյ անդամ մը պարտաւոր է նոյնպէս բանախօսութեամբ մը պատկերացնել նորընտիր ակադեմականին գրական գործունէութիւնը։

* * *

Ապահովարար Մէյլաքի կեանքն ու գործը պատկերացնելու համար Ակադեմիան լաւագոյն ընտրութիւնը ըրած է՝ Լավտանը անոր յաջորդ նշանակելով։ Լավտան իր կծող, հեգնոտ ու զուարթ ոճով գերազանց նմանութիւնն է հանգուցեալ թատերագրին՝ որուն օր մը հաւասարելու մեծ յոյսեր կու տայ հիմակուընէ, Այս պայմաններուն մէջ կը զգացուի հարկաւ թէ ի՜նչ երկիւղած խնամքով ուսումնասիրած պէտք է ըլլայ զայն, կատարեալ վարպետ մը ինքնին, որուն գործերը, գրեթէ շարժելու եղանակը եւ մտածելու կերպը իրեն համար ներշնչման աղբիւրներ եւ հետեւելիք օրինակներ եղած են։

Եւ իր բանախօսութեան առաջին մասն իսկ կը զգացնէ արդէն այդ խոր ու գիտակից ըմբռնումը, որ յաջորդաբար կը շեշտուի բանախօսութեան ընթացքին հետ։ Լավտան, սրամիտ ու պատկերոտ տողերու մէջ կը նկարագրէ Մէյլաքը արտաքնապէս եւ իբրեւ արտաքինէն ներքինին թափանցելու յայտնի կարողութեամբ մը կը վերլուծէ զայն, կը խուզէ անոր հոգին, մտածումները, ձգտումները․ մէկ խօսքով անոր հոգեբանութիւնը կ'ընէ կատարեալ յաջողութեամբ։

Այդ անհրաժեշտ ծանօթացումէն ետքն է որ կը սկսի թափառիլ անցեալին փոշիներուն տակ կորսուած տետրակներու մէջ, աշխատելով գտնել ծագումը Մէյլաքի գրական կեանքին որ շատերուն անծանօթ մնացած է։ Այդ մինչեւ եղունգներուն ծայրը Բարիզցին՝ որ իր կեանքին մեծագոյն մասը Բարիզի պուլվառներուն վրայ պտըտող կեանքը ուսումնասիրելով անցուցած է, — ուսումնասիրութիւն մը որուն արդիւնքը այնչա՜փ գեղեցկօրէն կ'երեւայ իր գործերուն մէջ, — Բարիզ ծնած է եղեր 1831 փետրուարին։ Իր առաջին ուսումնըքը ըրած է Լուի լը Կռան վարժարանին մէջ, յայտնի չէ թէ ի՛նչ յաջողակութեամբ։ Վարժարանէն ետքը կը մտնէ վաճառականութեան մէջ, զոր սակայն գարշանքով կը թողու քիչ ետքը։ Յետոյ գրավաճառի խանութի մը մէջն է որ քիչ մը ատեն ժամանակ կ'անցընէ եւ անկէ ալ ձանձրանալով կը ներկայանայ Բազմարուեստեան վարժարանը՝ ուր չի կրնար ընդունուիլ։

Յաջորդաբար կը դեգերի դեռ բաւական ատեն, այսօր այս, վաղը այն գործին մէջ նետուելով, եւ օրին մէկը կը մտնէ այն ատենուան զաւեշտաթերթերէն մէկուն՝ Ժուռնալ բուռ ռիրի մէջ՝ որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի։ Մէյլաք քսան տարեկան էր այդ միջոցին եւ իր խառնուածքով շատ ալ մօտ զաւեշտին՝ որուն սիրահար մը մնաց մինչեւ իր վերջին օրը։ 1852էն մինչեւ 1855ին, Թալէն կեղծանուան տակ միշտ գրած է Ժուռնալ բուռ ռիրի մէջ, ուր հրատարակուած են նաեւ բազմաթիւ զաւեշտանկարներ, իր անունով ստորագրուած, որովհետեւ գծագրութեան ալ աշխատած էր իր դպրոցական ատեններուն։ Իրաւ է որ այդ նկարներուն մէջ չկան արուեստի կատարեալ ծնունդներ, բայց վերջապէս բաւական ընդունելութիւն կը գտնէին այդ ատեններուն ուր քաղաքական շփոթ դէպքերու անցումէ մը՝ Ֆրանսա խաղաղիկ աշխատութեան տուած էր ինքզինքը եւ ուր Ֆրանսացին գլխաւոր գործը խնդալը կը նկատուէր։

Մէյլաք գերազանց ծիծաղողը կը մնար մանաւանդ իր յօդուածներուն մէջ, որոնք թէեւ Լա Բըթիթ Մառքիզի պայծառ հեղինակը չէին գուշակել տար, բայց շատ ալ համով կը կարդացուէին։ Այդ միջոցներուն արդէն իսկ թատրոնը կը հրապուրէր գրիչը, ու Լավտանի կարծիքով Մէյլաք այդ շրջանին գրած է իր Լա Սառապանտ տէ Քառտինալը, պզտիկ ու սիրուն վոտվիլ մը որ իր թատերական առաջին գործը կը համարուի։ Անկէ ետքը կը թողու Թալէն կեղծանունը եւ իր յայտնի անունով հրապարակ կը նետուի, պզտիկ թատերգութիւններ, վոտվիլներ ու կատակերգութիւններ գրելով այլ եւ այլ թատրոններու համար։ Մինչեւ 1860 կը շարունակէ այդպէս, եւ ճիշդ այդ թուականին է որ կը հանդիպի իրեն պէս գերազանց թատերասէրի մը, Լիւտովիկ Հալէվիի, որուն հետ աշխատակից մնաց բաւական ժամանակ։ Այս երկու միտքերուն հանդիպումը կատարեալ բարեբաղդութիւն մը եղած է ֆրանսական գրականութեան համար։

Լավտան՝ իր բանախօսութեան էն դժուար կէտին հասած է, այդ բազմամեայ ու թատերական աշխարհին մէջ նմանը չունեցող աշխատակցութեան մէջէն պարտաւոր ըլլալով անջատել ինչ որ Մէյլաքի կը պատկանի։ Եւ ամէնէն աւելի հոս յայտնի կ'ըլլայ թէ որչա՜փ թափանցած է նշանաւոր թատերգակին եւ թէ ի՛նչ խոր ուսումնասիրութեամբ մը ծանօթացած է անոր։ Մանաւանդ որ իրեն ունկնդիր ունի նոյն իսկ Հալէվին, որ ուշադիր զինքը մտիկ կ'ընէ ժպիտը բերնին։

Սակայն Լավտան գիտակից ու չափուած բառերով առաջ կը տանի իր բանախօսութիւնը, իր ուսումնասիրութեան արդիւնքին վրայ վստահ ու ապահով։ Լավտան կը հետեւցնէ թէ այդ բազմամեայ աշխատակցութեան մէջ, — ուրկէ այնչա՜փ սիրուն գործեր արգասաւորուած են, — յղացման գլխաւոր մասը միշտ Մէյլաքինը եղած է։ Սոսկալի ըլլալու աստիճան սրամիտ ու դիտող, եւ մանաւանդ արագ ու դիւրին աշխատելու կարողութեամբ մը օժտուած, Մէյլաքի համար դժուար չէր արդէն նիւթ գտնել։ Շարունակ փողոցներն էր, ինչպէս նաեւ բոլոր զուարճութեան վայրերը,— թատրոն, զբօսատեղի, տօնախմբութեան կեդրոններ, նուագահանդէսներ, երգեցիկ սըրճարաններ, եւլն,— որոնց մէջ անդադար կ'ուսումնասիրէր նշանակելի դէմքերը։ Ու տետրակը լեցուած կը վերադառնար Հալէվիի քով, որ անզուգական էր այդ ցրուած ու ցանցառ ուրուագիծերէն ամբողջ մը հանելու, աշխատութիւնը պատրաստելու կարողութեան մասին։ Ու Լավտան դիտել կու տայ թէ առանց Հալէվիի, Մէյլաք թափթփած հեղինակ մը պիտի մնար իր գործերուն մէջ, ու բնաւ չպիտի կրնար այսօրուան չափ համբաւուած ըլլալ։ Հալէվի վարպետ ձեռքով կը հիւսէր Մէյլաքի բերած թափթփուքը, եւ իրմէն ալ պէտք եղածը կ'աւելցնէր։ Սալոնի մէջ մեծցած, գիտակից այն կեանքին՝ զոր ընկերութեան բարձր դասակարգերը կ'ապրին, չափաւոր ու պաղարիւն միտք, գիտէր մեղմել բոլոր այն աղուաչ պոռթկումները՝ զոր Մէյլաք կ'ունենար գրեթէ միշտ, իր թեթեւ խառնուածքին պատճառաւ։

Բոլոր սիրուն խօսակցութիւնները, սիրային դաւերը, կնոջ մարմնացումները Մէյլաքինն են աշխատակցութեամբ արտադրուած այդ գործերուն մէջ, որոնցմէ էն լերդ ծիծաղը կը կաթիլէ է՛ն սուր հեգնութեան է՛ն ընդվզեցուցիչ ծաղրանքին հետ։ Կնոջ մարմնացումներու մէջ մանաւանդ միշտ ամէնէն աւելի յաջողած է։ Եւ իր նկարած կինը այն աշխարհիկ, սեթեւեթալ, ըշպարուած ու կենցաղագէտ կինը չէ՝ զոր Բարիզ միայն գիտէ ծնցնել, ոչ ալ հազարումէկ ձեւերով ու երեւոյթներով ներկայացող օտարուհին։ Մէյլաք իր ուսումնասիրութեան առարկայ ըրած է Բարիզի այն յաւիտենապէս խնդում, պչրոտ ու չուայտ կիները որոնք սալայատակին վրայ կը բուսնին եւ հոն կ'ապրին․ կիներ որոնք օրուան մը հաճոյքի եւ գիշերուան մը սիրոյ համար կը գործածուին այսօր այս, վաղը այն մարդուն բազուկներուն մէջ, պարապէ պարապ թռչտող թիթեռնիկներու կեանքը ապրելով։

Մէյլաք շատ սիրած է «պզտիկ կին»երը,—ինչպէս որ կը կոչէին զանոնք,—սիրած է կատարեալ պաշտումով մը, առանց զգալու թէ իր անունին իսկ չափէն աւելի կարեւորութիւն տուած է այդ փափուկ, սիրուն ու պչրոտ արարածներուն որոնց թերեւս ամբողջութիւնը արժանի չըլլար իրեն ընծայուած պատիւին՝ զոր գնահատելու կարողութիւնն անգամ չունէր։ Բայց այս մտածումը բնաւ չէ խաթարած Մէյլաքի պաշտումը։ Դատելու որոշ ու համակիր եղանակով մը միշտ քննած է զանոնք եւ այդ միեւնոյն եղանակը անվթար պահած է զայն ներկայացուցած ու տեսարան հանած միջոցին։

1871էն մինչեւ 1881, ամբողջ տասը տարի շարունակուեցաւ Մէյլաքի ու Հալէվիի այդ աշխատակցութիւնը որուն վերջին արտադրոյթն էր Լա Ռուսօթը։ Անկէ վերջ Մէյլաք սկսաւ արտադրել առանց դադար առնել մտածելու, երբեմն ինք մինակ եւ երբեմն ալ աշխատակիցներով։ Անկարելի է առանձինն քննել իր իւրաքանչիւր գործը՝ որոնց մէջ անպէտ բան գրեթէ բնաւ չկայ եւ որոնց համադրութիւնը գլխու մազերուն չափ խիտ է ինքնին։ Ամէն տեսակ բան կայ այդ գործին մէջ, միշտ սիրուն, միշտ գեղեցիկ, գերազանցապէս զուարթ ու հմայքոտ։

Իր վերջին տարիներուն, Մատլէն հրապարակին վրայ մասնաւոր յարկ մը վարձած էր, Բարիզի անցուդարձին ճիշդ կեդրոնը գտնուելու համար։ Եւ հոն՝ պատուհանին ի վար կախուած, միշտ կը դիտէր այն խուռն բազմութիւնը որ անպակաս կը մնար թաղէն։ Ու դիտելուն հետ նաեւ կ'ուսումնասիրէր ալ, յատկանշանական ու զուարճալի տիպարներ փնտռելով անոր մէջէն։ Եւ երբ բազմութիւնը չգոհացնէր զինքը, ան ատեն իր սալոնը կը քաշուէր կա՛մ բարեկամներու հետ խաղի պարապելու եւ կա՛մ ընթերցումով զբաղելու համար։ Իր է՛ն սիրուն զբաղումը եղած է միշտ ընթերցումը։ Սքանչելի մատենադարան մը շտկած էր այդ տան մէջ ուր կարելի էր գտնել է՛ն հազուագիւտ եւ է՛ն մեծագին հատորները։

Ատոնց մէջ կը հաշուուի Մոլիէռի գործերուն առաջին տպագրութեան մէկ օրինակը՝ զոր 40,000 փրանքի գնած էր գրավաճառին մէկէն։

Օր մը, այդ սքանչելի հաւաքածոյէն պարտաւորուեցաւ բաժնուիլ ու շա՛տ ալ տարօրինակ պարագաներու մէջ։

Մէյլաք միշտ հաւատք չէր ունեցած իր գործերուն վրայ եւ ամէն առաջին ներկայացումէ առաջ միշտ այն վախով կը մնար թէ գործը յաջողութիւն չպիտի գտնէ։

Այն օրը, առաջին ներկայացումը պիտի տրուէր Մա Քամառատին զոր Ֆիլիբ Ժիլի հետ պատրաստած էր։ Մէյլաք միշտ անյաջողութեան մը մտածումով համակուած, կը մտածէ թէ գրպանը դատարկ ըլլալուն, այդ տեսակ պարագայի մը մէջ ներկայացման ծախքերն անգամ հատուցանելու անկարելիութեան մէջ պիտի գտնուի, եւ իր 40,000 փրանքի գնած հաւաքածուն շալկելով շունչը կ'առնէ զայն իրեն ծախող գրավաճառին խանութը եւ անոր կը ծախէ կէս գինով, այսինքն 20,000 փրանքի։

Նոյն իրիկունն իսկ Մա Քամառատը ահագին յաջողութիւն մը կը գտնէ, ներկայացման ծախքերը գոցելէ զատ մեծկակ գումար մը բերելով Մէյլաքի․․․։

Հաւաքածուն, սակայն, ա՛լ ձեռքէ թռած էր անդամ մը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՐԱՆՍՎԱԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Ընդհանուր կացութիւնը. — Գործադուլ մը կայ պատերազմի դաշտին վրայ։ Հեռագիրները անկարեւոր ընդհարումներ միայն կը հաղորդեն։ Այդ տեսակ հանդիպումի մէջ չորս Պօէրներ սպաննուեցան։ Անգլիական Հիւսարները պաշարով լեցուն վեց վակոն առին Պօէրներուն ձեռքէն եւ բրիտանական բանակետղը տարին։ Ատոր փոխարէն ալ անգլիական հեծեալներու երկու սպայ գերի ինկան Պօէրներուն ձեռքը։ Անգլիացիներուն նաւային թնդանօթները չորեքշաբթի օրը սկսան ռմբակոծել Պօէրներուն դիրքերը, Քոլէնզոյի ճակատամարտէն ի վեր, ուր Սըր Ռըտվէրս պարտուեցաւ, Պօէրները փութով աշխատած են իրենց ամրոցները աւելի զօրացնելու, թնդանօթներով պաշտպանելու եւ նոր պատնէշներ հաստատելու։ Լէտիսմիթի անգլիական բանակետղէն թնդանօթ կ'արձակեն Պօէրներու դիրքերուն վրայ։

Սըր Ջարլս Ուորէն՝ իր զօրաբաժնին մեծ մասին հետ Շիվլիի բանակետղը հասաւ Քոլէնզոյի հարաւային կողմը, ուր կը գտնուի Սըր Ռըտվէրս Պուլլըր։ Մորնինկ Բոստի թղթակիցը կը հեռագրէ այդ բանակետղէն թէ անգլիական զինուորները մայրին լաւ կացութեան մէջ են եւ թէ Ծնունդը տօնել են հացկերոյթով ու խաղերով։

Սըր Ռըտվէրս Պուլլըրի ճակատամարտին վրայ առնուած նոր լուրերու նայելով, անգլիացի Պուլլոք գնդապետը որ գերի ինկած է, նախ չէ ուզեր անձնատուր ըլլալ․ ասոր վրայ Պօէրները կռուփի հարուածներով գետինը պառկեցուցեր են զայն։ Գնդապետը ռէվոլվէրը քաշեր է, բայց Պօէր մը նորէն գետինը պառկեցուցեր է զայն, հրացանի բունով զարնելով անոր գլխուն։ Այդ միջոցին միայն գնդապետը անձնատուր եղեր է։ Քլէրի զօրավարին յարձակման յատակագիծը մեռած սպայի մը գրպանէն գտնուեր է։ Անգլիացի գերի մը պատմեր է թէ Սըր Ռըտվէրս Պուլլըր, ճակատամարտին առջի գիշերը, բանախօսութիւն մը ըրեր է իր զինուորներուն։ Պօէրներու բանակետղին մէջ կ'ենթադրեն թէ Քոլէնզոյի ճակատամարտին ատեն անգլիացի զօրավար մը սպաննուած ըլլայ։ Նոյն ճակատամարտին ատեն երբ Անգլիացիները փորձեր են ազատել իրենց թնդանօթները, խումբ մը հեծելազօրքեր ղրկեր են, սակայն չեն կրցեր հասնիլ իրենց նպատակին, վասն զի ցիրուցան եղեր են Պօէրներու կողմէ արձակուած ուժ ռումբերէ։

Պատերազմի դաշտին կեդրոնէն առնուած լուրերու նայելով, Անգլիացիները չորեքշաբթի օրը հետազօտութիւն մը կատարելով, հաստատեր են թէ Վալքոբտակաւին Պօէրներուն ձեռքը կը գտնուի։ Անգլիացիները յառաջանալու համար, կը սպասեն օգնական հետեւակներու եւ խոշոր թնդանօթներու ժամանումին։ Անգլիացիներուն դիրքը թէեւ անառիկ է, սակայն Պօէրները իրենց թշնամիին ունեցածէն աւելի խոշոր թնդանօթներ ունին։

Մոտտէր Ռիվըրէն Լորտ Մէթուըն կը հեռագրէ թէ կացութիւնը անփոփոխ է, բայց Պօէրներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ որոնք անգլիական յառաջապահ դիրքերէն երեքուկէս մղոն հեռուն կ'ամբանան։ Լորտ Մէթուըն՝ հեծելազօրքերու հետ՝ հետազօտութիւն մը կատարեր է երկաթուղիի գիծին վրայ մինչեւ երկու մղոն։ Պօէրները թնդանօթի եւ խորտընկէցի ռումբեր արձակեր են անոնց վրայ։ Անգլիացիներու ձիերէն չորսը սպաննուեր են։ Չորեքշաբթի օրը նորէն ռմբակոծութիւն մը կատարուեր է հեռուէն, բայց երկու կողմին համար ալ արդիւնք մը չէ ունեցած։ Նոյն օրը Սիմընթաունէն դէպ ի Մոտտըր-Ռիվըր ճամբայ հանուեր են նաւային թնդանօթներ եւ շարժուն հիւանդանոցներ։

Մաֆէքինկէն դեկտ. 11 թուականով կը գրեն Թայմզի․

«Վերջին գրութենէս ի վեր, դեկտ. 6, կարեւոր դէպք մը չէ պատահած, բայց ի Լէտի Սարա Ուիլսընի մեր ձեռքը յանձնուելէն։ Պօէրներու հրամանատարը ատոր հաւանեցաւ Վիլեօէն անուն արձակուած թիապարտի մը հետ փոխանակելու պայմանով։ Պատէն Բոուէլ գնդապետը այդ փոխանակութիւնը ընդունելէ առաջ բաւական վարանեցաւ, վասն զի չէր ուզեր ընդունիլ թէ կիները կրնան պատերազմի գերի ճանչցուիլ․ վերջապէս Լէտի Սարայի մատուցած ծառայութիւններուն համար միայն գնդապետը հաւանութիւն տուաւ։ Լէտի Սարա մանրամասնօրէն պատմեց Պօէրներու բանակետղին մէջ անցուցած կեանքը։ Պօէրները իրեն հետ շատ լաւ կը վարուին եղեր․ հիւանդանոցին մէջ բնակեր է․ ինք անձամբ ներկայացեր է Պօէրներու հրամանատարին, առաջարկելով որ զինքը ազատ թողուն, փոխարէն Պօէր գերիի մը արձակումը ձեռք բերելով։ Հրամանատարը նախ մերժեր, բայց ետքը իր սպաներուն յորդորին վրայ հաւաներ է։ Քանի մըօրէ ի վեր արտաքին աշխարհէն լուր չենք առներ։ Պօէրներուն հաստատած պաշարման գիծը, քաղաքին շուրջը, շատ խիստ է․ ոչ ոքի կ'արտօնուի անցնիլ։ Պօէրները սպառնացած են թէ հրացանի պիտի բռնեն իրենց ձեռքը անցնելիք առաջին սուրհանդակը։ Ասոնցմէ չորսը անցնելու չարթուն ձեռբակալուելով, երկուքը ետ ղրկուեցան։ Անգլիական ինքնավար ընկերութեան զինուորները, զրահապատ կառախումբի մը եւ հետեւակներու պաշտպանութեամբ, կը նորոգեն՝ Կալէրոնէսի եւ Քուքոտիլի միջեւ երկաթուղիի գիծին կամուրջները։ Մինչեւ երրորդ կամուրջը նորոգուած է։ Մաֆէքինկի օգնութեան երթալիք զինուորները կը սպասեն այդ նորոգութեանց աւարտմանը։»

Պատասխանատուութիւններ — Տէպային Լոնտոնի թղթակիցէն․

«Լուրերու բացակայութիւնը աւելի կը սաստկացնէ պատերազմական նախարարին դէմ եղած յարձակումները։ Թայմզ ամենէն աւելի բարձրաձայն կ'աղաղակէ, ըսելով որ պէտք է քննութիւն մը կատարել, պատասխանատուութիւնները ճշդելու եւ յանցաւորները պատժելու համար։ Թայմզ էր որ միւս լրագիրներէն աւելի ձայն բարձրացուց պատերազմին ի նպաստ։ Շատ արդարացի է որ երկիրը գիտնայ թէ ո՛վ պատասխանատու է անգլիական բանակին եւ սպառազինման թերութեանց։ Եթէ քննիչ յանձնաժողով մը կազմուէր գիտնալու համար թէ անգլիական մամուլը հինգ տարիէ ի վեր ի՛նչպէս պատերազմ քարոզած է, հանրային կարծիքը գրգռելով հարաւ-ափրիկեան Հանրապետութիւններուն դէմ, թէ ի՛նչ ազդեցութիւններու տեղի տուած է եւ թէ ի՛նչ ներշնչման հպատակած է, Անգլիոյ մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցուէր։ Դժբաղդաբար այդ քննութիւնը պիտի չկատարուի, վասն զի անկարելի է, եւ շատ ցաւալի է որ Անգլիոյ հանրութիւնը չէ կրցած գիտնալ թէ տարիներէ ի վեր ի՛նչպէս վարուած են իրեն հետ, միայն նպատակաւոր տեղեկութիւններ հաղորդելով եւ երկար տարիներ մանրամասնաբար պատրաստուած խմբագրականներ կարդացնել տալով։ Ո՛րչափ շահեկան պիտի ըլլայ քննիչ յանձնաժողովի մը տեղեկագիրը՝ Լոնտոնի մամուլին աշխատութեանց վրայ (մէկ կամ երկու բացառութիւններէ զատ) այն օրէն ի վեր երբ, հինգ տարի առաջ, լոնտոնեան մեծ թերթի մը հրատարակիչը իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ, որովհետեւ կը պարսաւէր Ճէյմսընի արշաւանքը եւ կը դատապարտէր անոր հեղինակները մինչեւ այն օրը, երբ, ամիս մը առաջ, ուրիշ լրագրի մը հրատարակիչը պարտաւորուեցաւ քաշուիլ, որովհետեւ կը քննադատէր՝ Թըրանսվալի պատերազմը առաջ բերող քաղաքականութիւնը։ Լոնտոնի մամուլին հինգ տարուան գաղտնի պատմութիւնը ամենէն շահեկան մէկ գլուխը պիտի կազմէր հարաւային Ափրիկէի գործին պատմութեան, որուն մէկ քանի կէտերը միայն ծանօթ են եւ որուն մէկ մասը մութը մնացած է։ Կարելի է օր մը մէկը գրէ պատմութեան այդ գլուխը։

«Անգլիոյ Խորհրդարանը գրեթէ վեց շաբաթէն պիտի վերսկսի իր աշխատութեանց․ կարելի է որ ժողովականները մանրամասն մեծարժէք տեղեկութիւններ ստանան որոնք մինչեւ հիմա ստուերի մէջ մնացած են։ Ամէնէն աւելի Սըր Ուիլեըմ Պըթլէրի միջադէպին վրայ լոյս պիտի սփռուի։ Զօրավար Սըր Ուիլեըմ Պըթլէր, նշանաւոր զինուորական մը, ժամանակ մը Բարեյուսոյ Գլուխին ընդհանուր հրամանատարը եղած է եւ հոն իրեն յաջորդած է Ֆորէսթիէ Ուօլքէր զօրավարը, բաւական շահեկան պարագաներու մէջ։ Սըր Ալֆրէտ Միլնէր երբ Անգլիա կը գտնուէր, զօրավար Պըթլէր փոխանորդաբար վարեց բարձր գոմիսէրի պաշտօնը։ Զօրավարը որ ամէնէն աւելի լաւ կը ճանչնար զինուորական կացութիւնը, փոխանորդաբար վարած այդ պաշտօնին ատեն շատ տրամադիր չերեւցաւ կարեւորութիւն տալու Բարեյուսոյ Գլուխին եւ Եոհանէսպուրկի գրգռիչներուն որոնք պատերազմ առաջ բերել կ'ուզէին։ Զօրավարը իր մէկ հեռագրին մէջ շատ համարձակ կերպով կը խօսի այդ անձերուն նկատմամբ, բայց աղէկ չըրաւ, որովհետեւ հրաման ստացաւ Անգլիա դառնալու ուր զինուորական մեծ զօրաբաժնի մը, Տէվընբորթի մէջ, հրամանատար կոչուեցաւ։ Անգլիա դառնալէն ետքն ալ Սըր Ուիլեըմ Պըթլէր հալածուեցաւ։ Կարգ մը լրագիրներ քննադատեցին զայն, մինչեւ իսկ ըսողներ եղան թէ մատնութիւն ըրած է եւ Պօէրներուն կուսակից է։ Հանրային կարծիքը այնչափ գրգռեցին զօրավարին դէմ որ պատրուակով մը Լոնտոն կանչուեցաւ այն օրը երբ, քանի մը շաբաթ առաջ, Թագուհին Պրիսթոլ գնաց։ Այս կարգադրութիւնը եղաւ, որպէս զի փողոցներու մէջ ժողովուրդը թշնամական ցոյցեր չընէ զօրավարին դէմ։ Արդ, հիմա ամէն ոք գիտէ թէ այդչափ քննադատուած զօրավարը շատ ճիշդ տեղեկութիւններ տուած էր իր պետերուն՝ հարաւային Ափրիկէի զինուորական կացութեան, Պօէրներու ուժին եւ անոնց սպառազինութեան ու հայթայթի զանազան աղբիւրներուն վրայ։ Յայտնի է նաեւ թէ Սըր Ուիլեըմ Պըթլէրի յորդորներուն եթէ հետեւէին, պատերազմ պիտի չըլլար եւ կամ եթէ ըլլար իսկ, տարբեր պայմաններու մէջ պիտի կատարուէր։ Սըր Ուիլեըմ Պըթլէր, իբր գործօն ծառայութեան մէջ զինուորական մը, չի կրնար ինքզինքը պաշտպանել, բայց ճշմարտութիւնը երեւան կ'ելլէ։ Շատ գիտցողներ կան եւ ատոնք պիտի պնդեն որ զօրավարին թղթակցութիւնը ամբողջովին հրատարակուի։ Այն ատեն պիտի տեսնուի թէ Պ. Չէմպըրլէն իր Կապոյտ Տետրակին մէջ ինչո՛ւ համար այդ թղթակցութիւններէն մէկ կամ երկու քաղուածք ըրած է՝ Ափրիկէի գրգռիչներուն նկատմամբ։ Խորհրդարանին յառաջիկայ նստաշրջանին մէջ կ'երեւայ թէ Պ. Չէմպըրլէն դժուարութիւններ պիտի ունենայ իրեն դէմ։»

Աֆրիքանտէրներ. — Հետզհետէ առնուած տեղեկութիւններ ցոյց կու տան թէ Աֆրիքանտէրներու ընթացքը շատ վրդովիչ է Անգլիացիներուն համար։ Հոբթաունէն հասած տեղեկութիւններու նայելով, 170 Օռանժցիներ Կրիքուալէնտուէստ մտեր են։ Ասոնց միացեր են նաեւ Հոլանտացիներ։ Քէմպըլէի մէջ բոլոր Հոլանտացիները բաց ի երկու հոգիէ, միացեր են Պօէրներուն․ Նաեւ Տունկլասի մէջ, Անգլիացիներու բազմաթիւ կուսակիցներ պարտաւորուեր են իրենց ունեցածը Պօէրներուն ձեռքը ձգել։ Կ'երեւայ թէ Օռանժցիները համակերպած են Հոլանտացիներու հրաւէրին։ Կ'ըսուէր թէ Կաթաքրէ զօրավարը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր Հոլանտացիներուն դէմ, այնչափ որ բոլոր արու բնակիչները պարտաւորուեր են բանակետղին մէջ բնակիլ զինուորական հսկողութեան տակ․ բայց Կաթաքրէ զօրավարը հերքած է այդ զրոյցները։ Թայմզին Բարեյուսոյ Գլուխի թղթակիցը դեկտ. 22 թուական հեռագրով մը հաւանական ապստամբութեան մը պատճառները պարզելէ ետքը, ըսած է թէ կը վախցուի որ պիտի կտրուին Անգլիացիներուն ետին գտնուած երկաթուղիի գիծերը։ Թղթակիցը կը յարէ թէ անյապաղ պէտք է պաշարման վիճակ հրատարակել Բարեյուսոյ Գլուխին ամբողջ գաղթավայրին մէջ։ Լուր կայ թէ Բարեյուսոյ բուն իսկ քաղաքն ալ կրնայ ըլլալ որ Աֆրիքանտէրներու կողմէ յարձակում մը կրէ։ Տեղական կառավարութիւնը երեւան հաներ է տեսակ մը դաւադրութիւն Ծնունդին քաղաքին վրայ յարձակելու համար, որովհետեւ տօնի օրերը քաղաքը գրեթէ ամայի կ'ըլլայ, եւ շատ զինուոր ալ չկայ․ ուստի դիւրին է քանդել զինուորական մթերանոցները եւ բռնել առաջնակարգ անձերը։

Օտար տէրութեանց ընթացքը.— Վիէննայէն կը հեռագրեն Թայմզի թէ ռուսական զինուորներ ղրկուած են Աֆղանիստանի սահմանագլուխը։

—Բարեյուսոյ Գլուխէն կը հեռագրեն թէ Տամարալանտայի գերմանական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առեր են, այդ տեղը Պօէրներուն զինուոր գրուիլը արգիլելու համար։ Ո՛չ մարդ կրնայ անցնիլ սահմանագլուխը եւ ոչ ալ ձի։

—Նոր Օրլէանէն կը հեռագրեն թէ այդ քաղաքին անգլիական հիւպատոսը յայտարարեր է որ Պօէրներու գործակատարները այդ նաւահանգիստէն կը ստանան ջորեններ որոնք Ռոթէրտամ կը ղրկուին։ Ռոթէրտամ ղրկուած արմտիքները այս տարի սովորականէն շատ աւելի են։

Օտար նաւեր.— Թայմզ ծանուցանելէ յետոյ թէ Տէլակոա հասած գերմանական նաւերը պատերազմի արգիլուած նիւթեր կը տանին, կը պահանջէ հրահանգ տալ անգլիական մարտանաւերու հրամանատարներուն, խուզարկութիւններ կատարել եւ գրաւել այն նաւերը որոնք պատերազմի արգիլեալ նիւթեր կը փոխադրեն։

Պազուտոլանտի մէջ գէշ տպաւորութիւն գործած է Սըր Ռըտվէրս Պուլլըրի պարտութիւնը։ Պօէրները այդ ճակատամարտին վրայ չափազանցուած լուրեր կը տարածեն Պազուտոներուն մէջ, ըսելով որ Անգլիացիները ահագին կորուստ ունեցած են եւ թէ Աստուած Պօէրներուն հետ է։ Այս պատճառաւ Պազուտոներուն ընթացքը կասկած կը յարուցանէ։

Հնդկաստանի փոխարքայ Լորտ Քըրզընի ներկայութեանը տրուած հացկերոյթի մը ատեն Հայտէրապատի իշխանը բաժակաճառի մը պատասխանելով յայտարարեր է թէ հաւատարիմ է Վիքթորիա Թագուհիին եւ թէ իր գանձը ու բանակը կը նուիրէ անգլիական տէրութեան պաշտպանութեանը համար։ Կուալիորի Մահարաճան առաջարկեր է որ հարաւային Ափրիկէի բանակին մէջ ծառայէ եւ զինուոր ու ձի ղրկէ հոն։

Մոտտէր Ռիվըրէն կը հեռագրեն թէ Պօէրներու Քրոնյէ զօրավարը լուր ղրկեր է Լորտ Մէթուընի որ շարժուն հիւանդանոցները եւ բժիշկները եթէ ճակատամարտի մը գիծին վրայ գտնուին, անպատճառ պիտի չյարգուին։ Պօէր զօրավարը իր այդ պահանջումը կը հիմնէ Ժընեւի պայմանադրութեան տառական մեկնութեանը վրայ։ Լորտ Մէթուըն չէ ուզեր վիճաբանիլ այդ խնդրին վրայ։

Լուրէնսօ Մարքէզէն կը հեռագրեն թէ Սուազիլանտի ցեղապետին մահը ազդեցութիւն մը պիտի չունենայ հարաւային Ափրիկէի կացութեանը վրայ, վասն զի անոր յաջորդը տղայ է, որով կարելի չէ գուշակել Սուազիլանտի ընթացքը

Իտալացի սպայի մը կարծիքը.— Թայմզին Հռոմի թղթակիցը շահեկան նամակ մը ստացած է իտալացի սպայէ մը որ Հապէշիստանի պատերազմին ատեն առաջնակարգ պաշտօն մը ունէր Իտալիոյ պատերազմական նախարարութեան մէջ։ Այդ սպան կը յայտարարէ թէ անգլիացի զօրավարները սխալ մը գործած են իրենց զինուորները զանազան մասերու բաժնելով, վասն զի աւելի պէտք էր հաւաքական զօրութեամբ մը քալել Օռանժի մայրաքաղաքին՝ Պլէօմֆոնթէյնի վրայ։ Աւասիկ իտալացի սպային նամակին վերջաբանը․

«Մեծ սխալ մըն է լաւ յատակագիծ մը մէկ կողմ թողլով երկրորդական բաներով զբաղիլ։ Այդ սխալին հետեւանքը Անգլիացիներուն համար շատ մեծ պիտի ըլլայ քան թէ իրենց կրած ձախողումները։ Ձեր զօրավարները, սակայն, յանցանք չունին, երբ զօրագունդեր ու հրետանիներ, առանց բաւականաչափ ռազմամթերքի ու պաշարի կը ղրկուին։ Այդ պարագային յանցանքը պատերազմական պաշտօնարանին ու ընդհանուր հրամանատարինն է։»

Կուրքօ գնդապետին համար որուն դէպի հարաւային Ափրիկէ ուղեւորիլը ծանուցինք, կ'ըսուի թէ Պօէրներու բանակին մէջ պիտի չծառայէ, այլ Ռուսիոյ կողմէ իբր զինուորական կցորդ կը ղրկուի, վասն զի Ռուսիա այդ կերպով կ'ուզէ ցոյց տալ թէ Թրանսվալը անկախ պետութիւն մը կը նկատէ եւ իբր հաւասար պատերազմիկ մը Անգլիոյ դէմ։

Գերմանիոյ լրագիրները այնպէս կը կարծեն թէ քիչ ատենէ մը համար թըշնամութիւնները պիտի դադրին Անգլիոյ եւ Թրանսվալի միջեւ։ Այդ լրագիրներէն ոմանք կ'ենթադրեն թէ Ֆրանսա պիտի աշխատի որ կացութիւնը իրեն ի նպաստ դարձնէ, Ռուսիոյ հետ համաձայնութեամբ։ Ոմանք ալ կը յորդորեն գերման կառավարութիւնը չշեղիլ բացարձակ չէզոքութենէ։

ԵՐԵԿ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Լոնտոն, 31.— Քիմպըրլիի բնակիչները Նոր Տարուան առթիւ, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեցին Վիքթորիա Թագուհիին, որ պատասխանելով սքանչացում յայտնեց քաղաքը պաշտպանող քաջարի զինուորներուն նկատմամբ, յարելով նաեւ թէ կը ցաւի զինուորներու անխուսափելի կորուստին համար։

—Գերմանական **Պունտէսրաթ** շոգենաւին մէջ, զոր Անգլիացիները բռնեցին Տէլակոայի առջեւ, կային գերմանացի 3 սպայ եւ 20 զինուոր որոնք մտադիր էին ծառայել Պօէրներու բանակին մէջ։ Պաշտօնական տեղեկութիւններու նայելով, Պունտէսրաթ շոգենաւը գրաւուած պիտի մնայ մինչեւ որ իր վճիռը արձակէ ձեռնհաս դատարանը Տուրպանի՝ ուրկէ անգլիական մարտանաւը հետեւած էր այդ շոգենաւին։

Ռոթէրտամ.— Տեղական թերթ մը Լա Հէյի մէջ Օռանժի ներկայացուցիչ տոքթ. Միւլլէրի կողմէ արտօնուած է հերքել այն լուրը թէ Օռանժի անկախ պետութեան Պօէրները կասկածելի ընթացքի մը պիտի հետեւին Թրանսվալի Պօէրներուն հանդէպ։ Օռանժի Խորհրդարանը միաձայնութեամբ ընդուներ է թէ Թրանսվալի կողմէ օտար հպատակներուն տրըուած ընտրական իրաւունքը բաւականէն աւելի է։ Նաեւ որոշեր է Թրանսվալի ուժ տալ Անգլիոյ դէմ մղած պատերազմին մէջ։ Օռանժի Խորհրդարանը յայտարարեր է որ կը բաղձայ պաշտպանել հարաւային Ափրիկէի երկու Հանրապետութիւններուն անկախութիւնը։

Պրէթորիա — Մալոբոյի վերջին ճակատամարտին ատեն Պօէրներուն ձեռքը գերի ինկած երեք Անգլիացիներ կը պատմեն թէ իրենց հրամանատարը հազարապետ Պատէն Բոուէլ (այս անունը աւրուած ըլլալով, Հեռագրական Գործակալութիւնը չերաշխաւորեր անոր ճշդութիւնը) սպաննուեր է։ Լորտ Սոլզպէրիի որդին՝ Լորտ Էտուարտ Սէսիլ եւ Լորտ Չարլս Քավէնտիշ վիրաւորուեր են։ Պօէրները փորձեր են գրաւել անգլիական խոշոր թնդանօթ մը, բայց չեն յաջողեր եւ ծանր կորուստներ ունեցեր են։

Քէփթաուն. — Վիքթորիա Ուէսթի (Բարեյուսոյ Գլուխի գաղթավայրին մէջ) անգլիական բանակետղը դեկտ. 28ի գիշերը վրդովեցաւ։ Բուռն հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ անգլիական զօրքերու եւ Պօէրներու միջեւ. այս վերջինները կ'ուզէին քանդել երկաթուղին։

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Իտալիոյ Թագաւորը ընդհանուր ներում շնորհեր է քաղաքական եւ լրագրական յանցաւորներուն։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ պաշտօնաթերթը հրատարակեց լրագիրներու դրոշմաթուղթը վերցնող օրէնքը, Աւստրիա-Հունգարիոյ հաւաքական առժամեայ ելմտացոյցը եւ կայսերական հրամանագիր մը՝ զանազան տուրքերու Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ բաշխուելու մասին։

ՍԵՐԲԻՈՅ Թագաւորը կիրակի առտու Վիէննայէն մեկնեցաւ անպաշտօն կերպով։

ՕՏԵՍԱՅԷՆ կը հեռագրեն Թայմզի թէ մինչեւ յունուարի վերջը յետաձգուած է այն դատը որ Սեւաստոպոլի մէջ տեղի պիտի ունենայ՝ նաւային ու զինուորական պաշտօնատարներու գործած զեղծումներուն համար։

—Օտեսա բոլորովին պաշարուած է սառոյցներէ։ Տեղական կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ յիսուն տարիէ ի վեր այնչափ խիստ ձմեռ տեսնուած չէր։

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ.—Վիէննայէն կը հեռագրեն Թայմզի թէ Ռուսիա մաս մը զինուոր պիտի ղրկէ Աֆղանիստանի սահմանագլուխը։ Ռուսիա այդ կողմը ոեւէ ցոյց ընելու միտք չունի, այլ կ'ուզէ պատրաստ ըլլալ ամէն պատահականութեան դէմ։ Ռուսիա, կը յարէ Թայմզի թղթակիցը, այդ կերպով արգելք կ'ըլլայ որպէս զի Անգլիա շատ չպակսեցնէ Հնդկաստանի իր զինուորները։

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍԸՐԸ. — Աթէնքի լրագիրները կ'ըսեն թէ Գերմանիոյ կայսրը ու կայսրուհին մտադիր են փետրուարի վերջերը Ճենովայէն ճամբայ ելլել Հոնկձոյլեն զբօսանաւով Միջերկրականի քանի մը նաւահանգիստները և մանաւանդ Պիրէոն այցելելու համար։

ԱՌԷՆՊԷՐԿԻ ԻՇԽԱՆԸ, որուն համար ծանուցուեցաւ թէ Ափրիկէի մէջ վայրագութիւններ գործած է, դատապարտուեր է երեք տարուան բերդարգելութեան, սակայն յայտնի չէ թէ Վիլհէլմ կայսրը պիտի վաւերացնէ՞ թէ նոր դատավարութիւն պիտի հրամայէ։ Առէնպէրկի իշխանը, ինչպէս երէկ ծանուցուեցաւ, Գերմանիա հասնելուն պէս ձերբակալուեր է։

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ ՍՈՎԸ. — Լոնտոնէն կը գրեն թէ հարաւ-ափրիկեան պատերազմին հետեւանքներէն մէկը սկսած է զգացուիլ։ Լոնտոնի համար ցորենէն աւելի ահարկու սովի մը վտանգ կայ։ Լոնտոն քիչ ատենէն բոլորովին պիտի զրկուի հանքածուխէ։ Տասնըհինգ օրէ ի վեր ածուխի գինը ահագին բարձրացում կրած է։ Սովորական ատեններ Լոնտոնի մէջ ածուխին մէկ թոնոն կ'արժէր մէկ անգլիական ոսկի, և այժմ բարձրացած է մէկ ու կէս ոսկիի։ Անցեալ շաբթու ծանուցուեցաւ հասարակութեան թէ քանի մը օրէն երկու ոսկիի պիտի ծախուի և քիչ ետքն ալ մէկ թոնոն չորս անգլիական ոսկիի և կամ ածուխ գտնել բոլորովին անկարելի պիտի ըլլայ։ Ածուխի վաճառականները կ'ըսեն թէ յանցանքը իրենցը չէ, թէ բան մը չեն կրնար ընել և թէ իրաց այդ աներեւակայելի վիճակին պատասխանատուները են երկաթուղիի Ընկերութիւնները որոնք, հակառակ իրենց յանձնառութիւններուն, պայմանագրութիւններուն և դատի սպառնալիքներու, չեն ուզեր կամ չեն կրնար գործադրել կատարուած յանձնարարութիւնները։ Երկաթուղիի Ընկերութիւնները կ'ըսեն թէ երկու ամիսէ ի վեր պատերազմական նախարարութիւնը իրենց կառախումբերը գրաւած է անընդհատ զինուորներ, ռազմական իրեղէններ, ռազմամթերքներ, ուտելիքներ եւայլն փոխադրելու համար։ Ասկէ զատ Ընկերութեանց պաշտօնեաներուն կէսը յանկարծակի իրենց ձեռքէն առնուած են, հարաւային Ափրիկէ ղրկելու և իբր քաղաքապահ զօրք ծառայեցնելու համար, իսկ մնացած կէսը հազիւ կը բաւէ սովորական գործառնութեանց։ Վերջապէս թէ իրենց հանքածուխերը գրաւած են Պիրմինկէմի, Օլտըշոթի և Ուլուիչի զինագործարաններուն համար որոնք գիշեր ցերեկ սոսկալի գործունէութեամբ մը կ'աշխատին. նաեւ հանքածուխերը կ'առնուին Սաութէմթընի նաւային մթերանոցներուն համար որոնք բոլորովին լեցուած են։ Երկաթուղիի Ընկերութիւնները պատրաստ են նախ յանձնել ածուխի պարկերը։ Վերջապէս ձմեռուան ամէնէն սաստիկ մէկ ատենը հարուստ ու աղքատ ամէնքն ալ, նոյն իսկ հանքածուխի հայրենիքին մէջ, ցուրտէն մեռնելու վտանգին մէջ կը գտնուին։

ԿԱԹՈԼԻԿ ԿՂԵՐԸ. — Գերմանիոյ Խորհրդարանին կեդրոնին կուսակցութեան թերթը Քէօլնիշէ Վոլքսձայթունկ հաւատ չընծայեր այն լուրին թէ Պապը ամուրիութիւնը ջնջած ըլլայ Ամերիկայի կաթոլիկ կղերին համար։ Միւս կողմէ Վատիկանի կէս պաշտօնական թերթը Վօչէ Տէլլա Վէրիթա կը յայտարարէ թէ այդ լուրը բոլորովին սխալ է։

Ներքին լուրեր

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ. — Սալիսէի ատեան տրուեցաւ Պէրութի նահանգին էվգաֆի հաշուակալ Ապտիւլլաթիֆ էֆ.ի։ Բաֆրայի ատեան՝ Ամասիայի Իտարէի մէջլիսին անդամ Հաճի Օսման էֆ.ի։

—Երրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Պետական Խորհուրդին արձանագրութեանց դիւանին գէր. տնօրէն Իպրահիմ պէյի։ Չորրորդ կարգի Մէճիտիէ՝ Պրուսայի կուսակալութեան էվգաֆի դիւանին առաջին քարտուղար Հաճի Ապտի պէյի։ Հինգերորդ կարգի Մէճիտիէ՝ Երուսաղէմի Թաղապետութեան ընդհանուր քննիչ Ապտիւլքէրիմ էֆ.ի։

ՌԱՄԱԶԱՆ — Այսօր սկսաւ Ռամազան ամիսը։ Երէկ գիշեր մզկիթներու մինարէները զարդարուած էին և աղօթքներ եղան։

—Կայս. անձնական Գանձուն նախարարութիւնը, Ռամազանի առթիւ, երէկ սկսաւ ուտելիք բաշխել կարօտեալներուն։

—Երէկ, պալատական պաշտօնատարներ վեհ. Սուլթանին կողմէ շնորհուած դրամական պարգեւներ բաշխեցին Գասըմ Փաշայի, Թօփխանէի, Ֆընտըգլըի, Պէշիկթաշի ու Օրթագիւղի աղքատներուն որոնք բարեմաղթութիւններ ըրին Ն. վեհափառութեան համար։

—Շէյխ-Իւլ-Իսլամի Դրան կողմէ կրօնական պաշտօնեաներ կարգուեցան Ռամազանի առթիւ մզկիթներուն մէջ քարոզելու համար։

—Նախարարները և բարձրաստիճան պաշտօնատարներ այս գիշեր կայս. պալատ պիտի երթան հոն իֆթար ընելու համար։

—Քաղաքապետութիւնը այս իրիկուն կայս. պալատ պիտի մատուցանէ մասնաւորաբար պատրաստուած բիտէներ ու սիմիտներ։

—Կայս. Իրատէ մը հրամայեց որ բոլոր թէքքէներուն սովորական քանակութենէն աւելի ուտելիք տրուի Ռամազանի առթիւ։

—Ձեռնհաս պաշտօնարանը հրահանգ ուղղեց ամէն կողմ ծանուցանելով որ իւրաքանչիւր իսլամի պարտքն է Ռամազան ամսուան մէջ աղօթքով զբաղիլ և ոչ թէ սրճարաններու մէջ թուղթ ու նարտ խաղալ. ուստի պատուիրուեցաւ սրճարանատէրերուն որ աղօթքի ժամերուն այդ տեսակ խաղեր արգիլեն. անսաստողները օրէնքին տրամադրութեան պիտի ենթարկուին։ Ձեռնհաս պաշտօնարանը նաեւ հրահանգ ուղղեց թող չտալ իսլամներուն որ Բէրայի ու Ղալաթիոյ զբօսավայրերուն մէջ գտնուին։

—Կրթական նախարարութիւնը հրահանգ տուաւ իր պաշտօնեաներուն, որպէս զի ժամ 7 ուկէսին իրենց գործին գլուխը գտնուին և 10ին մեկնին։

—Եանեայի մէջ Ռամազանը երէկ սկսեր է։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ Նոր Տարիին առթիւ վեհ. Սուլթանը երէկ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղեց եւրոպական վեհապետներուն որոնք հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեցին։

—Լատինական Նոր Տարիին առթիւ օտար տէրութեանց դեսպանատուններուն մէջ երէկ շնորհաւորական ընդունելութիւններ կատարուեցան։

ՌՈՒՍԻՈՅ ներքին գործոց նախորդ նախարար Պ. Կորէմիքին որ մայրաքաղաքս կը գտնուի, առջի օրը այցելութիւն տուաւ դեսպան Պ. Զինովիէվի։ Պ. Կորէմիքին նոյն իրիկունը դեսպանատան մէջ ճաշեց։ Երէկ առտու Պ. Պ. Զինովիէվ, Կորէմիքին և դեսպանատան պաշտօնատարներ պահակաւոր Մեծ Կղզի գացին և այցելութիւն տուին Երուսաղէմի Յունաց Նախորդ Պատրիարք Տ. Նիկոդիմոսի։

ԼԱ ՀԷՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Օսմ. պատուիրակ Թիւրխան փաշա ու Նուրի պէյ հոն հասեր և այցելութիւն տալով Հոլլանտայի արտաքին գործոց նախարարին, ստորագրեր են խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդին այն որոշումները զորս ընդունած էր կայս. կառավարութիւնը։ Այդ գործողութիւնը աւարտելէն ետքը օսմ. դեսպան Միսաք էֆ. դեսպանատան մէջ սեղան մը տուեր է ի պատիւ Թիւրխան փաշայի և Նուրի պէյի։

ԳՈՆԵԱՅԻ կուսակալութիւնը տեղեկագրած է Ներքին գործոց նախարարութեան թէ նահանգին գիւղական վարժարաններուն համար քննիչներ պիտի կարգուին. որոնց ամսաթոշակին իբրեւ փոխարինութիւն յարմար դատած է քսան փարայի տեղ քառասուն փարա առնել թէմէթթիւ տուրքի ընկալագիրներէն։

ՅՈՒՆԱՑ Պատրիարքարանը խնդրեց դատական նախարարութենէն որ թեթեւ պարտքերու համար բանտարկուած օրթոտոքսները, Ծնունդի և Նոր Տարիի առթիւ առժամաբար ազատ արձակուին։ Դատական նախարարութիւնն ալ ըստ այնմ հարկ եղած հրահանգը տուած է որոնց որ անկէ։

ՊԻԹԼԻՍԻ կուսակալ Մէճիտ պէյ, որուն համար ծանուցուեցաւ թէ հիւանդութիւնը դարմանելու նպատակով մայրաքաղաքս պիտի գայ արձակուրդով, առջի օրը Սղերդէն մեկներ է և Տիարպէքիրի ու Խարբերդի ճամբով Կ. Պոլիս պիտի գայ։ Մէճիտ պէյ օդափոխութեան համար Սղերդ կը գտնուէր։

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ դեսպանատան գործակատարը երէկ Բ. Դուռը երթալով տեսակցեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիգ փաշայի հետ։

ԱՅԱՍՈՖԻԱՅԻ մզկիթին նորոգութիւնը աւարտած ըլլալով, երէկ բացուեցաւ ժողովուրդին համար։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ. — Շաբաթ գիշեր Ուրլայի մէջ, երեքշաբթի գիշեր Գըրգաղաճի ու Պէրկամայի և հինգշաբթի օրը Քիրմասթիի մէջ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեր են։

ՍՈՒՐՐԷՅԻ ՀԻՒՄԱՅՈՒՆԸ Հիճազ պիտի փոխադրէ Մախսուսէի Թայիֆ շոգենաւը։

ՍԸՎԱԶԻ կալերտագործներէն Ալթըբարմաքեան Միրտիչ էֆ. իր պատրաստած գեղակերտ կալերտներէն մաս մը իր որդւոյն Յովհաննէս էֆ.ի հետ Բարիզ ղրկած է, 1900ի արուեստահանդէսին մէջ ցուցադրուելու համար։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ աւստրիական հիւպատոս Պ. Հայնրիխ ֆոն Հոյնիկէրի առաջին կարգի ընդհանուր հիւպատոսութեան աստիճան տրուած է։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Լսուելով որ Պիթլիս կինճ գաւառին Ճապաղջուր գաւառակին Աշիրէթներէն քանի մը հոգի Բալու գաւառակին Պրզըլ Բունար գիւղին երկու հոգի վիրաւորած ու 400 ոչխար յափշտակած են, և թէ գիւղացիներն ալ այդ գործին հեղինակներուն վրայ պիտի յարձակին, ատոնց միջեւ, տեղական կառավարութեան կարգադրութեամբ, համաձայնութիւն ու հաշտութիւն գոյացած և երկու կողմէն ալ ստորագրութիւն առնուած է։

ԼԱՐԻՍԱՅԷՆ կը գրեն թէ Թէլաֆա Սուրասի անուն աւազակը որ տեղացի Մուսթաֆա էֆ. անուն հարուստ անձը լեռը պիտի տանէր, ձերբակալուեր է։

ՍՈՖԻԱՅԻ լրագիրները կ'ըսեն թէ Պուլկարիոյ մէջ հակահրէականութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Քէօսթէնտիլէն ու Տուպնիցայէն բազմաթիւ հրեայ ընտանիքներ ստիպուեր են Սոֆիա գաղթել։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ. — Անցեալ հինգշաբթի Բանթալէօն Ընկերութեան շոգենաւով Իզմիր ժամներ են յիսուն գաղթականներ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ. — Գերման լրագիրները կը ծանուցանեն թէ Կ. Պոլսոյ ռուսական դեսպանատունը դիմում ըրած է կայս. կառավարութեան, Պաթումի և Տրապիզոնի միջեւ երկաթուղիի գիծ մը չշինելու համար։

ՓԱԽՑՈՒԱԾ ԾԽԱԽՈՏ. — Իզմիրի ռէժիի տեսչութեան ղրկուած են Էօտէմիշի մէջ բռնուած 2900 քիլօ փախցուած ծխախոտ։

ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ մէջ, Գուրպաղըլը Տէրէի կողմը, ծովային նախարար Հասան փաշայի ծախքով կառուցուած մզկիթին շինութիւնը աւարտած ըլլալով, երէկ բացումը կատարուեցաւ և բարեմաղթութիւններ եղան վեհ. Սուլթանին համար։

ԾՈՎԱՅԻՆ նախարարը երէկ այցելեց Քէչսաֆ մարտանաւը որ Իզմիտի մէջ շինուելով Թէրսանէ բերուած էր։ Ն. վսեմութիւնը հրամայեց ձեռնարկել անոր կահաւորման ու սպառազինութեանը։

ԻԶՄԻՐԷՆ կը գրեն թէ անգլիական շոգենաւերը, հարաւային Ափրիկէի պատերազմի փոխադրութիւններով զբաղած ըլլալով, շատ քիչ թուով նոյն նաւահանգիստը կը հասնին, այսինքն առաջուանին հարիւրին երեսունըհինգը։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ոստիկաններուն վերատեսուչ կարգուեցաւ Թաղապետութեան առաջին շրջանակին տնօրէնի օգնական Մազհար պէյ փոխանակ վախճանեալ Էտհէմ փաշայի։ Մազհար պէյ երէկ իր պաշտօնին գլուխը անցաւ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ հրապարակներու վրայ բրինձի գինը բարձրացեր է. նաեւ կանեփը, վասն զի ֆրանսական վաճառատուններ բաւական գնում կը կատարեն։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ. — Միջերկրականի մէջ տիրող սաստիկ փոթորիկը բաւական վնասներ հասուցեր է։ Ֆրէսինէի մէկ շոգենաւը, որ Մարսիլիայէն մեկնած էր, Մեսինայի նեղուցին մէջ մեծ վտանգ անցուցեր է։ Պիրէոնի մօտերն ալ փոթորիկին սաստկութենէն պարտաւորուեր է նաւահանգիստ մը ապաստանիլ։ Սէլանիկէն Իզմիր հասնող ռուսական Ազոֆ շոգենաւն ալ բաւական դժուարութիւն կրեր է։

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ԵՒ ՈՃԻՐՆԵՐ. — Նաւահանգիստի վերատեսչութեան առջեւ, երէկ, Թէրսանէի շոգեմակոյկ մը ընկղմեց նաւակ մը որուն մէջ գտնուող Խրիսթօ ծովը ինկաւ, բայց շուտով ազատուեցաւ։

—Առջի գիշեր Գուլէ Գափուի կողմը գողեր մտան ափարթմանի մը սպասաւորին՝ Օսմանի սենեակը և տասնըհինգ ոսկիի գումարը գողցան։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով Հասան ու Ապտուլլահ անուն երկու մարդ ձերբակալեցին, իբրեւ կասկածելի։

—Կիրակի օրը Հրեայ մը Թաթավլայի մէջ Խրիսթիտի անուն մարդու մը տունը ներկայացաւ և այդ անձին կողմէ նամակ մը յանձնեց կնոջը, ուզելով անոր որսի հրացանը։ Կինը թէեւ նախ կասկածեցաւ, սակայն Հրէային խօսքերուն համոզուելով յանձնեց հրացանը։ Աւելորդ է ըսել թէ նամակը շինծու էր։ Իրիկուան երբ էրիկը տուն դարձաւ, բաւական կռուեցաւ կնոջը հետ։

—Առջի օրը, Ֆընտըգլըի մէջ, Մէհմէտ անուն մարդ մը Թրամուէյի կառքի մը առջեւէն ցատկել ուզած ատեն, վար ինկաւ ու կառքին տակ մնալով վիրաւորուեցաւ։ Հիւանդանոց տարուած միջոցին մեռաւ։

—Գումգաբուի մէջ, առջի օրը, Արթին ու Տիմիթրի կռուի բռնուեցան։ Արթին իր հակառակորդը գլուխէն վիրաւորեց ու փախաւ, բայց քիչ վերջը ձերբակալուեցաւ։

—Կէտիկ Փաշայի կողմը Լէֆթէր անուն վերմակագործի մը խանութէն առջի օրը հրդեհ ծագեցաւ, սակայն շուտով առաջքը առնուեցաւ, մաս մը թամպակ այրելէ ետքը։

* * *

ԱԶԴ. — Օսմ. Հանր. Պարտքի վարչութեան

1. — Օսմ. հանրային Պարտքի վարչութիւնը արձուրդի կը դնէ Ֆօսէի աղերուն ներածումը Արեւ. Ռումէլիի և Պուլկարիոյ մէջ և անոնց վաճառման իրաւունքը յանձնառութեանց տետրին տրամադրութեան համաձայն. յանձնառութեանց այդ տետրը կը գտնուի վարչութեան կեդրոնատեղին (աղի ճիւղը)։

2. — Առաջարկութիւնները պէտք է ներկայացուին տպագիր թուղթերու վրայ զորս կարելի է հայթայթել վարչութեան կեդրոնէն, և ուղղուին Ընդհ. Տնօրէնութեան՝ ներկայ Ազդին թուականէն սկսեալ 30 օրուան պայմանաժամի մը մէջ, այսինքն 15|27 դեկտ. 1889, որուն յաջորդ օրը քննութեան պիտի առնուին։

3. — Ամէն առաջարկի հետ պէտք է գտնուի յանձնառութեանց տետրին մէջ նշանակուած երաշխաւորութեան գումարին ստացագիրը։ Այն առաջարկները որոնք այդ ստացագրէն զուրկ ըլլան նկատողութեան չպիտի առնուին։

4. — Առաջարկները միահաղոյն պիտի ըլլան, բայց անջատ գիներով՝ այն ամէն մէկ ճամբաններուն համար որոնցմէ պիտի կատարուի աղին ներածումը ի Պուլկարիա և Արեւ. Ռումէլի։ Նուազագոյն գիները որոնցմէ վար ո՛ր և է առաջարկ չպիտի կրնայ ըլլալ, հետեւեալներն են.

Ա. — 60 ղրշ. ոսկեդրամ՝ Տէտէ Աղաճի ճամբով հայթայթուելիք աղին համար։

Բ. — 40 ղրշ. ոսկեդրամ՝ Սեւ ծովի նաւահանգիստներուն և Դանուբի ճամբով ղրկուելիքներուն համար։

Այս գիները որոշուած են խառն աղերու իւրաքանչիւր 1000 քիլոյին համար, առանց որ և է փոխադրութեան ծախքի յանձնելի ի Ֆօսէ։

5. — Աճուրդի գործողութիւնները պիտի շարունակուին վարչութեան կեդրոնատեղին, դեկտ. 16|28ին, կէս օրէն յետոյ թրքական ժամ 9էն 11։ Այն ատեն 46 ժամու պայմանաժամ մը պիտի տրուի առնուազն 100ին 3 յաւելման մը համար։

6. — Այդ պայմանաժամին լրանալէն ետքը, դեկտ. 18|30 շաբաթ օրը, ժամ 9ին, աճուրդը պիտի վերստին վերջնապէս փակուելու համար ժամ 11ին, ամէնէն բարձր գին նուիրողին թողուելով։

7. — Եթէ, աճուրդին փակուած պահուն, ո՛չ մէկ առաջարկ հաւասարած չէ 4րդ յօդուածին մէջ յիշուած նուազագոյն գիներուն, աճուրդը չեղեալ պիտի նկատուի և վարչութիւնը իրեն կը վերապահէ՝ իր շահերուն համապատասխան ընթացք մը բռնելու իրաւունքը, նոր աճուրդի ձեռնարկելով և կամ ընտրելով ուրիշ եղանակ մը Ֆօսէի աղին արտածման ու վաճառման համար Արեւելեան Ռումէլիի մէջ և Պուլկարիա։

8. — Ամէն անձ որ կը փափագի մասնակցիլ նուազուրդին, կրնայ տեղեկանալ յանձնառութեանց տետրին պարունակութեանը, ամէն օր ժամը 8էն 10, վարչութեան կեդրոնատեղին, Պոլիս, ինչպէս որ յիշուած է Ա. յօդուածին մէջ։

9—12 Ընդհ. Տնօրէնութիւն

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ իրիկուն, ուշ ժամանակ, Գահիրէէն Ս. Պատրիարք Հօր ուղղուած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Գեր. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեան Եգիպտոսի առաջնորդ ընտրուեր է Գաւ. ժողովին մեծամասնութեան քուէով։

Պէտք չկայ չէշտելու թէ, այս արժանաւոր ընտրութիւնը այնքան պատիւ կը բերէ Եգիպտոսի հայ գաղթականութեան որքան Դպրեվանքի համակրելի վերատեսուչին։ Սա կէտը միայն չենք կրնար ծածկել այժմէն, թէ Եգիպտոսի Ազգ. Վարչութիւնը կանխաւ հասկցա՞ծ էր Դուրեան Սրբազանի տրամադրութիւնը և թէ Արմաշի փոխ-վանահայրը պիտի ուզէ՞ բաժնուիլ իր սիրական մենաստանէն որ այնքան յարմար է իր գրական պարապմունքներուն և ուր այնքան օգտակար կը հանդիսանայ ունենալ հայ եկեղեցականներ պատրաստելու կենսական գործին։ Եթէ Դուրեան Սրբազան ընդունի այս առաջնորդական պաշտօնը, տարակոյս չկայ որ Եգիպտահայերը մեծապէս պիտի օգտուին ու գոհ մնան, բայց՝ փոխադարձաբար՝ Դպրեվանքն է որ պիտի տուժէ, և Արմաշի միաբանութիւնն ու սաները դժգոհ պիտի մնան։

Կատարուած ընտրութիւնը գնահատելի է նաեւ սա տեսակէտով որ Եգիպտոսի նման կարեւոր թեմ մը որ տարիներէ ի վեր առանց առաջնորդի կը մնար, յաջորդաբար տեղապահ մը ու տեղապահի փոխանորդ մը ունենալով իբրեւ իրեն հոգեւոր գլուխ և ներկայացուցիչ, առաջնորդական աթոռը կը հրաւիրէ եկեղեցական մը որ ընտիր քարոզիչի և ընտիր գրողի յատկութիւններուն կը միացնէ վարչագէտի և հաշուագէտի կարողութիւններ որոնք անհրաժեշտ են Գահիրէի Առաջնորդարանին կալուածական գործերուն ընդարձակ մատակարարութեան հսկողութեանը մէջ։

Գաւ. ժողովին ատենապետը Ս. Պատրիարք Հօր ուղղած այդ միեւնոյն հեռագրին մէջ խնդրեր է որ փութացուի Տ. Եղիշէ Սրբազանի առաջնորդական ընտրութեան հաստատումը։

* * *

Սրբազան Պատրիարք Հայրը երէկ իր տանը մէջ աշխատեցաւ և այսօր Պատրիարքարան գնաց նախագահելու Կրօնական Ժողովին։ Ն. Ամենապատուութիւնը, եւրոպական տարեգլխոյ առթիւ, երէկ իր այցետոմսը ղրկեց բազմաթիւ ծանօթ օտարազգիներու՝ Ամանորի շնորհաւորութեան համար։

—Պատրիարքական Փոխանորդ Սրբազանը ինչպէս երէկ ծանուցինք, ընկերացութեամբ Տ. Ներսէս Վ. Դանիէլեանի՝ եւրոպական տարեգլխոյ առթիւ շնորհաւորական այցելութեան գնաց ֆրանսական, գերմանական, անգլիական, աւստրիական և ամերիկեան դեսպանատուններ, ինչպէս նաեւ պապական նուիրակ Մոնսէնեօռ Պոնէթթիի։ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Աւստրիոյ և Ամերիկայի դեսպանները բացակայ ըլլալով, Ս. Պատրիարք Հօր ներկայացուցիչները ընդունուեցան ու մեծարուեցան գլխաւոր պաշտօնեաներուն կողմէ և Փոխանորդ Սրբազանը իր այցետոմսը թողուց։ Նոյնպէս այցետոմս թողուց պապական նուիրակին որ բացակայ էր։

Իսկ Ֆրանսական դեսպան Պ. Քոնսթան և իտալական դեսպան Պ. Բանսա, որոնք ներկայ էին, անձամբ ընդունեցին Տ. Գաբրիէլ եպիսկոպոսը ու Տ. Ներսէս վարդապետը և քառորդ ժամու չափ տեսակցեցան սիրալիր կերպով։

—Սղերդի առաջն. տեղապահէն և ուրիշ գաւառներու առաջնորդարաններէ հասած խնդրագիրներ և հեռագիրներ Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ ներկայացուած են ձեռնհաս իշխանութեան։ Այդ խնդրագիրներու պարունակութիւնը բարձրագոյն ուշադրութեան արժանացած ըլլալով, շուտով վերջնական կարգադրութիւն մը կը յուսացուի։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Վլամճապունէ էֆ. Մանուկեանի ամուսնութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի մէկ օսմ. ոսկի նուիրած է Հիւանդանոցին՝ Թադէոս էֆ. Նահապետեան։

Պանտրմացի Յարութիւն էֆ. Տօնտիկեանի ամուսնութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի մէկ օսմ. ոսկի նուիրած է Հիւանդանոցին Օգսէն էֆ. Պ. Փոլատեան։

(Հոգաբարձութիւն)

ԹՂԹԱԲԵՐ
ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

(Դեկտեմբեր 30ի թերթէն)

ԼՈՐՏ ՍՈԼԶՊԸՐԻ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ. — Հավաս սա հեռագիրը հրատարակած է Լոնտոնէն դեկտ. 27 թուականով.

«Այսօր զրոյց եղաւ թէ Լորտ Սոլզպէրի մտադիր է տարեգլխէն ետքը հրաժարիլ, և թէ այդ մասին տեսակցեր է թագուհիին հետ, սակայն յետոյ հարկ դատեր է սպասել պատերազմին վերջանալուն։ Ամէն պարագայի մէջ կը յուսացուի որ ընդհանուր ընտրութիւններէն առաջ հրաժարի։»

Կ'ըսուի նաեւ թէ Լորտ Սոլզպէրի պահպանողականներու կուսակցապետութիւնը պիտի յանձնէ Տէվընշայրի դուքսին։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՐԱՆՍՎԱԼ. — Լոնտոնէն ռազմագիտական երկու կարեւոր լուրեր կը հաղորդուին. Ա. Անգլիոյ սպարապետը ետ կեցած է՝ Բարեյուսոյ Գլուխին գաղթավայրը իր գործողութեանց գլխաւոր կեդրոնը ընելու խորհուրդէն։ Բ. Տէլակոան ալ գործողութեանց կեդրոնը պիտի չըլլայ։ Այդ պատճառով է որ Ուոռէն զօրավարը Բէթէրմարիցպուրկ գացած է, փոխանակ Օռանժի հարաւային կողմը երթալով միանալու Կաթաքրէ ու Ֆրէնչ զօրավարներուն։ Սըր Ռէտվէրս Պըլըր որ Քոլէնզոյի պարտութենէն ի վեր անընդհատ օգնութիւն կը ստանայ, որոշած է անպատճառ Պօէրներուն վրայ յարձակիլ Թուկէլա գետէն։

—Անգլիական երկու սպաներ հարիւրապետ Քիրքուուտ և Կրէնֆիլ ծուղակի մը մէջ իյնալով Պօէրներուն կողմէ գերի բռնուեր են։ Այդ երկու սպաները բլուրի մը գագաթէն թշնամիին դիրքերը դիտելու ատեն Պօէրներուն ձեռքը իյներ են։

—Բարեյուսոյ Գլուխէն կը հեռագրեն թէ Պրոտուս գնդապետը անկանոն զօրքերու գունդ մը կը կազմէ իր հրամանատարութեանը տակ։

—Պօսթընի քաղաքապետութեան Խորհուրդը որոշեր է շնորհաւորել Քրիւկեր նախագահը՝ ձեռք բերուած յաջողութիւններուն համար, մաղթելով նաեւ վերջնական ու կատարեալ յաղթանակ մը Պօէրներուն համար։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ. — Թէհրանէն կը հեռագրեն Թայմզի.

«Պարսիկ կառավարութիւնը բոլորովին կը հերքէ այն լուրը թէ երկաթուղիի ո և է մենաշնորհ տուած կամ տալու վրայ եղած ըլլայ։ Սա ստոյգ է, սակայն, թէ ռուս ճարտարագէտներ հիմա Ասթարա կը գտնուին և յատակագծեր կը պատրաստեն երկաթուղիի մը շինութեան համար որ Բէթրովս-Պաքու գիծը մինչեւ Անզէլի պիտի երկարէ։ Ուրիշ ռուս ճարտարագէտներ ալ Դաւրէժ կը գտնուին, Թիֆլիզէն Կարս երկաթուղիի մը շինութեան համար յատակագծեր պատրաստելու։ Մէշէտի մէջ ալ ռուս ճարտարագէտներ անդրկասպեան երկաթուղին միացնելու համար ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն։ Պարսիկ կառավարութիւնը 50 միլիոն ֆր ի փոխառութիւն մը ընել կ'աշխատի, 1892ին կատարուած փոխառութիւնը և երերուն պարտքերը հատուցանելու համար։ Այս նոր փոխառութիւնը եթէ Ռուսիոյ մէջ կնքուի, կարելի է որ երկաթուղիի ու հանքի մենաշնորհներ և մենավաճառներ ուզուին Ռուսիոյ կողմէ։ Պարսից Շահը Ապրիլին Եւրոպա պիտի ուղեւորի։»

Հեռագիր
ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԼՈՒՐԵՐ
ԱՆԳԼԻԱՑԻՈՑ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՈԼԷԶՊԸՐԿ ԱՌՆՈՒԱԾ

ԼՈՆՏՈՆ, 1 Յունուար. — Հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ անգլիացի զօրավար Ֆրէնչ կատաղի ճակատամարտէ մը ետքը յաղթեր է Պօէրներուն և գրաւեր է Գոլէզպէրկ քաղաքը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ԲԱՐԻԶ. — Էլիզէի պալատին ընդունելութիւնը շատ փայլուն եղաւ։ Ժամը տասնըմէկին՝ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Լուպէ՝ շրջապատուած նախարարապետէն, նախարարներէն և իր քաղաքային ու զինուորական տան պաշտօնէութենէն, ընդունեց դեսպանական մարմինը։ Պապական նուիրակը բովանդակ մարմնին կողմէ խօսք առնելով բոլոր ազգերու հաւաքական մաղթանքները ներկայացուց Ֆրանսայի բարօրութեան և Արուեստահանդէսին յաջողութեան համար։ Հանրապետութեան Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ազգերու ներկայացուցիչներուն. «Այն ամէն ազգերը, ըսաւ, որոնք Արուեստահանդէսին յաջողութեան պիտի մասնակցին, միեւնոյն ատեն մասնակցած պիտի ըլլան նաեւ միաբանութեան գործին որուն նուիրագործման կը սպասէ բովանդակ աշխարհ։»

Հանրապետութեան Նախագահը յետոյ ընդունեց ծերակուտականները, երեսփոխանները և քաղաքային ու զինուորական պաշտօնէութիւնները։

—Գերագոյն Ատեանին այսօրուան նիստին մէջ Պ. Կէռէն վերջացուց իր վիճաբանութիւնը՝ իրեն վերագրուած յանցանքներու մասին։ Փաստաբանը՝ Պ. Մէնառ՝ սկսաւ արտասանել իր պաշտպանողականը։ Չի կարծուիր որ վճիռը չորեքշաբթիէն առաջ կարենայ տրուիլ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմ. Քոնսոլիտէ Սերի Դ.	Օ. Ո.	24	25
Ամէնէն բարձր գին	»	24	28 1/2
Ամէնէն վար գին	»	24	25 1/2
Ռումէլիի Երկթ. զոյգ.	Ֆր.	124	75
Ամէնէն բարձր գին	»	125	33
Ամէնէն վար գին	»	124	75

ԲԱՑՈՒՄ 21 Դեկտ.

Օսմ. Քոնսոլիտէ Սերի Դ.	Օ. Ո.	24	25 1/2
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	124	75
Օսմանեան		411	—
Ռէժի		285	—
Օսմ. Պանքա		12	50
Քրէտի Ժէնէրալ Օթօմ.		2	34
Երկրագործական Պանքա		—	—
Սօս. Օթ. Շանժ է Վալէօր	Օ. Ո.	3	14
Օսմ. Ապահ. Ընկ.		4	30
Թրամուէյ բաժնեթ.		705	—
» ժուիսանս		232	—
» պարտաթ.	Ֆր.	483	—
Տէրքոսի ջուրի ընկ.	»	—	—
Փարոսի Կ. Պոլսոյ	»	478	—
Թրանսվալ	»	52	—

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

20 ֆրանքնոց	Ղրշ.	87	25
Անգլիական ոսկի	»	110	20
Ձուլ էմբէրիալ	»	89	20
Քրիմիջ	»	51	06
Մէճիտիէ արծաթ	»	108	04
Մէճթալիք	»	94	20
Ռուպլի Թղթադրամ	Օ. Ո.	8	61

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոն 3 ամիս	Ղրշ.	109	05
» » » չէք	»	111	—
Բարիզ » »	Ֆր.	23	08 3/4
» » » չէք	»	22	98
Պէրլին անտոկոս չէք	Մարք	—	—
Վիեննա չէք	Ֆիոր.	—	—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԲԱՐԻԶ, 30 Դեկտ.

Օսմ. Քոնս. սէրի Դ.) բաց.	Ղրշ.	22	65
) գոց.	»	22	50
» » » Բ.	»	46	90
» » » Գ.	»	25	95
Օսմանեան	»	411	50
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	126	—
Օսմ. Ռէժի	»	285	—
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	559	—
Ֆրանս. Ռանթ 3 %	»	98	97 1/2
Քրէտի Լիոնէ	»	993	—
Բանք տը Բարի	»	—	—
Սուէզի բաժնեթուղթ	»	—	—
Իտալական Ռանթ	»	93	50
Սպանիական արտաքին	»	65	70
Թրանսվալ	»	50	50
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25	330
Դրամազեղչ	»	63	— 1/2

ՊԷՐԼԻՆ, 30 Դեկտ.

Օսմ փոխառութիւն 1888	Մարք	112	75
Ռումէլիի երկաթուղի	»	123	25
Անատ. երկթ. պարտաթուղթ	»	97	20
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20	295

ՎԻԵՆՆԱ, 30 Դեկտ.

Փոխան. Բարիզի վրայ	Ֆիոր.	47	91
» Լոնտոնի վրայ	»	120	75
Ռումէլիի երկաթուղի	»	129	—
Օսմ. Ռէժի	»	139	—

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ
Տարեգլխոյ առթիւ պատուարժան հասարակութեան մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իւր
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ
ՏՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒ
մեծ մթերքին վրայ.
Միակ այցելութիւն մը բաւական է համոզել ամենէն դժուարահաճները իսկ թէ՝
Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ
ՏՈՒՄԱՐՆԵՐԸ
ԱՄԵՆԷՆ ԼԱՒ
ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ԱԺԱՆ ԵՆ
501 1—104

ԻԼԱՆ

(Բօրսա վէ Թէլկրաֆ Նէզարէթինտէն)

Բօսթա խիդմէթինտէ սէնէյի հալիէ իչին խիդմէթ օլունմագ իւզրէ պու քէրէ մուհտաճ օլան գօնլան քըրք տօգուզ թօնիլաթօ էրէյլի մաատէն քէօմիւրլէրինին պէհէր թօնօսու իքի ուզ վէ օն պիր թօնիլաթօ Նիւքէլ մաատէն քէօմիւրլէրինին քէզալիք պէհէր թօնօսու իքի ուզ էլլի ղրուշ ֆիյաթ իլէ թալիպի իւզէրինտէ օլտուգլարընտան նումունէ վէ շէրայիթինի կէօրէրէք րէյ սիւրմէք իսթէյէնլէրին եւմի օն Նիսալէթինտէ թէզճիլէն ազաչէլէրինի վէ խալիս Տէրսաատէթ Թիճարէթ օտասը իլէ իւրէ մուգավէլէթ մուգաքքիրլիքլէրինտէն մուսատտաք քէֆիլլէրի սէնէտլէրինի հավիլէն ճումաատա պէշ կիւն Բօսթա վէ Թէլէկրաֆ Նէզարէթի մուգավէլէթ մէճլիսինէ իսթիտաա վէ կէլմէլէրի լիւզումու իլան օլունուր։ 500

Ֆի 20 Քեանունը էվվէլ սէնէ 315

ԷՔԻԹԱՊԼ

Ամերիկեան ապահովագրական ընկերութիւն կենաց
Աշխարհիս էն հարուստ և էն հզօրը

Տնօրէն Թուրքիոյ, **ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ**, *Պոլիս, Անանիատի խան*

Ի դէպ մահու ապահովագրութիւն
Միայն 20 տարեվճարով
Մահուան պարագային տարեվճարը կը դադրի
(Vie 20 primes)

ՕՐԻՆԱԿ

Տարիք 35. գումար 100,000 ֆրանք ի դէպ մահու վճարելի

Ուրիշ ընկերութեանց թարիֆի համաձայն տարեվճարն է	*ֆր.*	4140
Էքիթապլ ընկերութեան » » »	»	3408
Տարեկան տարբերութիւն ի նպաստ Էքիթապլի	*ֆր.*	732
20 տարուան մէջ » » »	»	14640
100ին 5էն բաղադրեալ տոկոսով	»	25414

Այսինքն աւելի քան 6 տարեվճարի խնայողութիւն մը
Ի ՆՊԱՍՏ ԷՔԻԹԱՊԼԻ
489

ՌՕՍԻԱ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1881 *Մարտ 20 ի հաստ. Իրատէով արտօնեալ Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեթերսպուրկ Ընկերութեան ապարանքը, Մեծ Մորսքայա 37 Ապահովագրութեանց ճիւղեր ՀՐԴԵՀ.— ԿԵԱՆՔ.— ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ.— ԱՐԿԱԾՔ.*

Երաշխաւորութեան գումար	121,765,333	*ֆր*
1898 ի հասոյթք	34,775,462	»
1881 էն ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է ժամ	164,172,000	»

Ընկերութեան քննիչ ի Կ. Պոլիս
Ա. ՀԻՒՐՄԻԶ

Ղալաթիա, [illegible]
([illegible])

Ընդհ. Գործակալ Թուրքիոյ համար
ԹԷՈՏՈՐ ՐԷՊՊԷՆ

ՀԱՄՊՈՒՐԿ ԵՒ ՄԻՒՆԻԽ
ՄԻԱՑԵԱԼ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ	*ֆրանք*	27,000,000
Պահեստի դրամ	»	52,002,500
Տարեկան հասոյթ	»	70,339,912

Ընկերութիւնքս **ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ** *կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և բնակութիւններ և անոնց մէջ գտնուած վաճառքներ և կարասիներ խիստ չափաւոր սակագին.*

Ներով ։ 572 *Լիազօր Ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ*

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, *Պոլիս, Պահչէ—Գաբու, Անանիատի խան.* 20 21 22

ՏԻՒԶԱՐԻ ԳԻՆԻՆ ՈՒ ՕՇԱՐԱԿԸ
ԼԱՔԹՕ-ՖՈՍՖԱՏ ՏԸ ՇՕՅՈՎ
VIN et SIROP de DUSART

Տիւզարի գինիին ու օշարակին մէջ գտնուած լաքթօ-ֆոսֆատ մը չոն ամենէն ազդեցիկ վերանորոգիչն է։

Ոսկրաթեք տղաց ոսկորները կը շինէ ու կը զօրացնէ. ատամ կուտայ թոյլ և հիւծային տղոց։

Ծեր կիները այս գինին ու օշարակը խմելով չեն յոգնիր ու չեն վախնար և աւելի կորովի տղաք կը ծնին։

Լաքթօ-ֆոսֆատը ստնտուներուն կաթը կը շատցունէ և տղաքը կը պաշտպանէ ընդդէմ անձամն հիւանդութեանց։ Իր ազդեցութեամբ, ակռաները շուտ կը բուսնին։ Բարիզ, Վիվիէն փողոց։ A.

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1852
Տ^ՐՔ Մ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՔ
396 *ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԲԵՐԱ* 396

([illegible] Զէրդուտեանց դէմ)

Կատարելագործեալ գործիքներու միջոցաւ ամենատատիկ ցաւած ակռաներն ալ անցաւ կը լեցնեն. [illegible] պայմանաւ։

Նորահնար եղանակաւ, նուրբ, ճաշակաւոր, և գիմացկուն արհեստական ակռաներ կը պատրաստեն, յար և նման բնականի, [illegible]։

Բերնի հիւանդութիւնք կատարելապէս կը բուժուին ինչպէս նաեւ թըքրեցուցիչ [illegible] և ամենակատարելագործեալ [illegible] միջոցաւ [illegible]։

Տ. Դ. Զմեռները կէսօրէ առաջ ([illegible]) ինչպէս նաեւ [illegible] ([illegible]) հիւանդ կընդունին Բերայի գործատեղին։

[illegible] Ն. 1 [illegible]

ԳԼԽԱՑԱՒԵՐ
ԿՈՒԱՐԱՆԱ
GUARANA
ԿՐԻՄՕ ԵՒ ԸՆԿ.
ԴԵՂԱԳՈՐԾ Ի ՓԱՐԻԶ.

Այս բուսային ու բնական փոշիին մէկ ծրարիկը քիչ մը շաքարոտ ջուրի մէջ հալեցնելով, կը բուժէ ջղերու համար գլխացաւերը կամ ամենէն բուռն ջղացաւերը, առանց վնասակար ազդեցութեան ստամոքսին վրայ։

Կեդրոն. ի Փարիզ, Վիվիէն փողոց Թիւ 8 և դեղարանները A.

QUINA LAROCHE

Նիհար, տժգոյն և ախորժակ չունեցող տղոց ու կիներու և հիւանդութենէ նոր ապաքինածներու համար, ըստ բժշկութեան, ամէնէն ազդու դեղը պողպատն ու քինինն է։ Պողպատը արիւնը կը թարմացնէ և կ'ուժովցնէ. իսկ քինինը՝ ստամոքսին պաշտօնը կը դիւրացնէ։ ՔԻՆԱ ԼԱՐՈՇ, այդ երկու ազդու դեղերէն բաղկացած ըլլալով, իր նմաններուն մէջ ամէնէն առաջինն ըլլալը կը հաստատէ այն 16,600 ֆրանքի պարգեւը զոր ստացած է ֆրանսական կառավարութենէն։ Քինա Լարոշ Կ. Պոլսոյ և գաւառներու դեղարաններուն և դեղի մթերանոցներուն մէջ կը գտնուի։

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՔՐՈՂԱԿԱՆԸ
HUNYADI JANOS

Անմիջական, ապահով եւ դիւրին կերպով կ'ազդէ
Տիեզերահռչակ համբաւ
ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾԵՐԷՆ
Պահանջելու է հետեւեալ անունը պարունակող պիտակով շիշեր
ANDREAS SAXLEHNER
Կը ծախուի գլխաւոր դեղավաճառներուն և դեղագործներուն քով։

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ
ԱՐԱԳԸՆԹԱՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ
Ընդմէջ Հալի, Կ. Պոլսոյ և Օտեսայի

Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ	Անուանք	Թօնօ
Ալպանօ	1069	Կոմօ	1497	Հօգօ	1011	Մալմօ	724	Րօզարիօ	186
Ալէքթօ	3607	Կոնկօ	2906	Հրօտինօ	1695	Մարէնկօ	2278	Սաֆօ	1113
Անճէլօ	1541	Կորսօ	895	Հիրօ	775	Մարդէլլօ	3709	Սիրիօ	1735
Արիօստօ	2377	Տիտօ	4811	Հիտալկօ	1581	Միքատօ	3557	Սիլվիօ	1193
Պասսանօ	1832	Տօմինօ	987	Հինտու	3720	Միլօ	1057	Սպէրօ	1200
Պօրօտինօ	1264	Տուրօ	2385	Հօրացիօ	3600	Մօնդէպէլլօ	1755	Թասսօ	1328
Պրավօ	1076	Տրաքօ	1718	Հըմպըր	596	Մուրիլլօ	2419	Թ. Ուիլսըն	1546
Պրունօ	841	Տինամօ	504	Իտահօ	2354	Նէրօ	1083	Թօրրօ	3827
Պըֆֆալօ	4431	Էպրօ	2464	Իտալօ	5540	Օհիօ	4100	Թօլէտօ	1470
Կէյրօ	1671	Էլտօրատօ	1520	Ժիւնօ	1080	Օնթարիօ	4036	Թօրբինօ	487
Կալիպսօ	1337	Էրատօ	1431	Քլէսօ	1058	Օրլանտօ	1585	Ուրպինօ	2429
Կամէօ	1244	Ֆիտօ	954	Քօլբինօ	2307	Փալէրմօ	1637	Վասօ	1914
Կադօ	1094	Ֆինլանտ	1828	Քօվնօ	1700	Փօլօ	510	Վօլօ	1289
Չիքակօ	2729	Ֆլամինկօ	849	Լէօ	1058	Րիալթօ	2229	Վօլթուրնօ	2396
Սիսէրօ	1834	Ֆրանչիսքօ	4582	Լէանդրօ	2277	Րինօ	1668	Եէտօ	1850
Կլիօ	2697	Կալիլէօ	3060	Լիվօրնօ	1643	Րօլլօ	1613	Զէրօ	1209
Կօլօրատօ	4235	Կիրանօ	1243	Լօրէնզօ	3191	Րօմէօ	1782		

Քօնիօ չոգենաւը, նաւապետ Ճօնսըն, ընդհանուր վաճառքով Հըլէն հոս հասած է։

Դիմել առ գործակալ Տ. ՀԻԼՏ ԷՆՏ ՐԻՏՕ
Թիւ 17—18. [illegible] խան. Ղալաթիա

ԼԱ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ
ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿ.
Ամենահին Միջազգային Ընկ.ն
Կենաց վրայ ապահովագրութեան
Տնօրէնութիւն յԵւրոպա

Բարիզ 1 և 3 Լը Բելթիէ փողոց (Պուլվար տէ զ'Իդալիէնի անկիւնը)։ Ընկերութեան շէնքերն այժմ կը վերաշինուին, ուստի իր գրասենեակներն առժամապէս փոխադրուած են Նոթր-Տամ տէ Վիքթուար փողոց Թ. 42։

1898 Յունուար 1ին ամբողջովին երաշխաւորեալ [illegible] *երաշխաւորութեան պատրաստ գումարն է* **ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ** *ֆր.։ Ապահովագրութիւն որ կը բանի՝ 4,545,160,943 ֆր.։ Ընկերութեան հիմնուելէն ի վեր՝ 1845՝ ապահովագրեալներու վճարուած՝ մէկ միլիառ 320 միլիոն։*

1898ին հնչուն դրամով վճարելի շահերն էն 14,400,000 ֆր., 1897էն 1,424,000 ֆր. աւելի։

ԼԱ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ունի 300,000է աւելի անդամ, որոնք Ընկերութիւնը կը կազմեն, որոնց կը պատկանի Ընկերութիւնն և որոց կը վերաբերին Ընկերութեան բոլոր շահերը։ Եթէ մասնակից էք, և կամ տակաւին չէք, խիստ շահեկան է ձեզի համար ճանչնալ Ընկերութեան մասնաւոր կարգադրութիւնները։ Օրինակի համար մանրամասն տեղեկութիւններ ուզեցէք քարէւ հասութարեր դործ ապահովագրութեան վրայ որ հարիւրին չորս երաշխաւորեալ տոկոս ունի. նոյնպէս տարեվճարներու ետ առնելու ձեւով ապահովագրութեան վրայ, ի դէպ մահու որոշեալ ժամանակամիջոցի մէջ։ Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններու համար դիմել առ

Տնօրէնութիւն ի Թուրքիա
Տ. Ռ. ՀՈՒԻԹՕԼ ԵՒ ԸՆԿ.
Քննիչ-Պատուիրակ
Ա. ՁՈՒՀԱՃԵԱՆ
Վօյվօտա փողոց Վիթալիս խան Ղալաթիա

ՆԵՎԱԶԻԼԻՆ

Ալ չպիտի դանդատիք ՀԱՐԲՈՒԽԷ. Ֆրանսայի առաջնակարգ քիմիագէտներէն մին, յաջողած է գտնել այս յամառ, տաղտկացուցիչ հիւանդութեան անմիջական դարմանը և մկրտած է զայն արեւելեան բառով մը՝ ՆԵՎԱԶԻԼԻՆ անուամբ։ Նէվազիլինի ազդեցութիւնը անմիջական է և գործածութեան եղանակը դիւրին. ամէնէն յամառ ՀԱՐԲՈՒԽՆ ու ամէն կարգի գլխու խլուածքները անմիջապէս կը բժշկուին յիշեալ դեղին շնորհիւ։ Ցայտնի է որ կուրծքի, թոքի և շնչառական գործարաններու հիւանդութիւնները, թոքատապը, կրծատապը և մինչեւ իսկ թոքախտը, երկար ատեն անխնամ թողուած հարբուխէ առաջ կուգան։ Նէվազիլին ամէնէն սովորական հարբուխը վերջնականապէս բուժելով, կ'ազատէ մարդս սոսկալի հիւանդութիւններէ։

ՆԷՎԱԶԻԼԻՆԸ չքնաղապէս պատրաստուած դեղ մըն է որ ՀԻՆԳ ղրուշ գնով կը ծախուի հետեւեալ տեղերը։

Կ. Պոլիս, Պահճէ Գաբու Գասապեանի դեղի մթերանոցը. Մէրամէթճեան դեղարանը, Մէզլէքի և Լինտօի դեղի մթերանոցները, Բերա Քանզիւքի Անգլիական դեղարանը և Քիւչիւքեանի Կ. Պոլսոյ, Բերայի և Ղալաթիոյ դեղարաններն և մայրաքաղաքիս ու գաւառներու մեծ դեղարաններուն ու մթերանոցներուն մէջ։ Իւրաքանչիւր անգամի համար մէկ բրինձի հատիկի չափ առնելու է։ 16—30

ԱԿՌԱՆԵՐՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Ակռաներու չգոյութիւնը կը վնասէ արտասանութեան և դէմքը կը տձեւցունէ։ Առանց լաւ ակռաներու բնաւ կատարեալ ծամողութիւն չկայ, առանց կատարեալ ծամողութեան՝ բնաւ կատարեալ մարսողութիւն չկայ. առանց մարսողութեան չի կայ սննդառութիւն, առանց սննդառութեան չիկայ առողջութիւն, և առանց առողջութեան ի՞նչ է կեանքը։ — *Ուրեմն խորհուրդ կու տանք ատամնացաւի անձերու դիմել Տքթ. Պառիի, միակ ատամնաբոյժը որ երկու անգամէն կրնայ տեղը դնել երբեմն և անարմատ ակռաները՝ արհեստական ամենազդեցիկ ու ամենահաստատուն ակռաներ պատրաստել առանց քիմքի, կեռերու, զսպանակներու, և այլն, որոնք լաւ արտասանութեան հետ կատարեալ ծամողութիւն կ'ապահովեն։*

Ամենէն փափուկ, ամէնէն ջղային անձերը կրնան կատարեալ ապահովութեամբ դիմել Տքթ. Պառիի՝ լիովին գոհ մնալու համար։ Արդէն, իրեն դիմողը կատարելապէս գոհ մնալէն ետքը միայն ստակը պիտի վճարէ։

Ամէն օր կը դարմանէ ժամը 9էն (Ը. Ե) մինչեւ իրիկուան 5, Բերա, ֆրանսական դեսպանատան դէմը, 374 թիւ տունը։

Պէտք պահէք ձեր գոյնին գեղեցկութիւնն ու թարմութիւնը գործածելով մասնաւոր բրնձափոշի

La VELOUTINE

CH^les FAY, Perfumista
PARIS, 9, Rue de la Paix, 9, PARIS

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ
Վեհափառ Սուլթանին
Կայսերական Իրատեով
Որ կը կրէ 2/14 Օգոստ. 1892 (Թուական էր 0 սէֆէր 1310)

Գործակալ, Ղալաթիոյ մէջ
Պ. Ալպէր Սիմբնս
Ցակորեան խան, Վօյվօտա փողոց
Թիւ 67

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Հրդեհի, արկածներու, փոխադրութեանց եւ կեանքի վրայ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին կա ՈՒԻՍ ԲԷՆԻ խան, Քարաքէօյ Ղալաթիա

Գործակալ, Պոլսոյ կողմը
Օսմ. Պանքայի մասնաճիւղը
Եէնի ճամի Հավլուսը փողոց,
Օսմ. Նամակատան դէմը

Դեր-գործակալ Պոլսոյ կողմը Պ. Ի. Զաtoխ
Մարբուճճըլար, Զարչըլը խան, Թիւ 21 194

ԼԱՆՔՇԸ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆ, ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ԵՒ ՏԱՐԱԾՈՒԱԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երաշխաւորութեան գումար 147 միլիոն.

1871էն մինչեւ 1897 վճարուած գումար 230 միլիոն։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Պ. Պ. Կոմս Էտմօն Զիլի, կայս. և Թագ. մասնաւոր խորհրդական, Նախագահ
» Ռոտոլֆ Հօեօս, Դեր-Նախագահ.
» Ժօզէֆ Հօեօս, կայս. և Թագ. մասնաւոր խորհրդական.
» Գոլոմոն Նագօ, » » » »
» Անթուան Բրօքէշ տ'Օսթէն.
Թէոտոր Բօնձէն
Ժան տը Վէնինկ-Ինկէնհայն

Կառավարութեան Քօմիսէր
Պ. ԺԱՆ ՄԻՒՔ, Կայս. և Թագ. Նախարարական խորհրդական
Ընդհանուր գործակալ. ԼԻՕՆԷԼ ՊՕՆՏԻ
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ. Բերա, Թիւնէլի հրապարակը, Սարաֆօղլուի տուն։
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ 176

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ

Սկիւտարէն Կամուրջ		*Կամուրջէն Սկիւտար*		*Սկիւտարէն Պէշիկթաշ*		*Պէշիկթաշէն Սկիւտար*	
Ժ. Վ.		*Ժ. Վ.*		*Ժ. Վ.*		*Ժ. Վ.*	
— —		— —		— —		— —	
— —		— —		— —		— —	
— —		— —		— —		— —	
— —		— —		— —		— —	
— —		— —		1 50		2 —	
2 —		2 50		2 35		2 45	*Գուզկ.*
2 45		3 25	*Իսկ. Գուզկ.*	3 50		4 —	
3 30		3 50		5 —		5 10	
4 —		4 30	*Իսկ. Գուզկ.*	5 45		6 27	
4 40		5 30		6 30		7 —	
5 20		6 15	*Պէշիկթաշ*	7 15		7 50	
5 45	*Պէշիկթաշ*	6 50	»	8 20		8 35	
6 30	»	7 40	»	8 50		9 —	
7 15	»	8 25		10 —	*Գապթ. Պէշկ.*	10 15	
8 —		9 —		10 40	» »	10 50	
8 45	*Պէշիկթաշ*	9 40		11 40		11 50	
9 30		10 10	*Գուզկ.*	12 5		12 10	
10 10	*Պէշիկ. Գապթ.*	10 40	»				
10 30	*Գուզկունճուք*	11 —					
10 55	»	11 25	*Գուզկ.*				
11 15		11 45					
12 —		12 5					

COMP RUSSE
NAVIGATION A VAPEUR ET DF COMMERCE
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբթուան երթեւեկութիւնք

Դշ. 21 2 *Օտէսա ժամը 4ին յետ միջօրէի։*
Դշ. 22 3 *Իզմիր, Քիոս, Աղեքսանդրիա ժամը 10ին միջօրէէն առաջ. ճաղորդակցելով Աղեքսանդրիա, Փորտ-Սաիտ, Եաֆա, Պէյրութ եւ Քիոս)։*
Եշ. 23 4 *Օտէսա ժամը 10ին միջօրէէն առաջ։*
Եշ. 23/4 *Ինէպօլու, Սինօպ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասոն, Տրապիզոն, Ռիզէ եւ Պաթում ժամը 1ին յետ միջօրէի։*
Ուր. 24 5 *Օտէսա ժամը 4ին յետ միջօրէի-* 56

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՈՔԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.
ՍՊԱՍՈՒԱԾ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ
Յունվ. 4ին Ճօրճի, *Մարսիլիայէն.*

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ
Յունվ. 5ին Ճօրճի, *Սամսոն, Տրապիզոն, Պաթում և Նովօրօսիսք։*

Տոմսեր ուղղակի Բարիզի համար.
Առաջին կարգի 245 ֆրանք. 2. կարգի 175 ֆրանք. Տեղեկութեանց համար, դիմել Գործակալին Թօփ Հանէ Քարափին վրայ։ *Թ. ՌԸՊՈՒԼ*

ՔԻՒՆԱՐՏ CUNARD
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
[illegible] Լիվրբօւ և [illegible]

Անուանք	*Թոնոյ*	*Անուանք*	*Թօնօ*
Ումպրիա	7718	Կոթնիա	4561
Էդրուրիա	7718	Սամարիա	3574
Սէրվիա	7394	Մարաթոն	2403
Ուլթոնիա	7288	Ադլաս	2395
Փավոնիա	5587	Սարակոսա	2188
Սէֆալոնիա	5517	Թարիֆա	2248
Կալլիա	4809	Բալմիրա	2144
Սքիթիա	4557	Թրինիտատ	1899
Ալէփփօ	2143	Մորոքքօ	1855
Քէտար	1876	Քամպանիա	12950
Շէրպուրկ	1614	Լուքանիա	12950
Կատալոնիա	4345		

Շէրպուրկ շոգենաւը, նաւապետ Քարպինս, ընդհ. վաճառքով Լիվրբուլէն հոս հասաւ։

Դիմել առ *ՃՐԼԻ և ՍԻԿԷՐ*
oly et Seager
Մէյմանէթճիի խան, Թիւ 6, 7, 8, Ղալաթիա, Քարա Մուսթաֆա փողոց։ 571

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Լիվրբուլի, Պօրտոյի, Միջերկրականի և Սեւ Ծովի միջեւ [illegible]

Անուանք	*Թոնոյ*	*Անուանք*	
Րամսէս	3000	Թիպս	2500
Անուպիս	3000	Նեփթիս	2400
Թէպըր	3000	Օսայրիս	2250
Քեանօբուս	3000	Մէրօ	2250
Ֆարոս	3000	Սֆինքս	2000
Մեմֆիս	3000	Խեօփս	1500
Կարնակ	2500	Կուլէս	1500

Դիմել առ Ժ. Վ. ՎԻԹՕԼ և ԸՆԿ.
Ուէթթօլ խան
ՃԷՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
568 31, *Ճէյմս Սդրիթ Լիվրբուլ*

Արտօնատէր *ԶԱՐԵՀ ՆՈՒՍՈՒՏԵԱՆ*